

gazete duvar

kitaP.

SAYI: 123 YIL: 3

Sivas Katliamı
Yas ve Bellek
İletişim
Yayınları'ndan...

SELÇUK BARAN

Selçuk Baran

Yelkovan Yokuşu

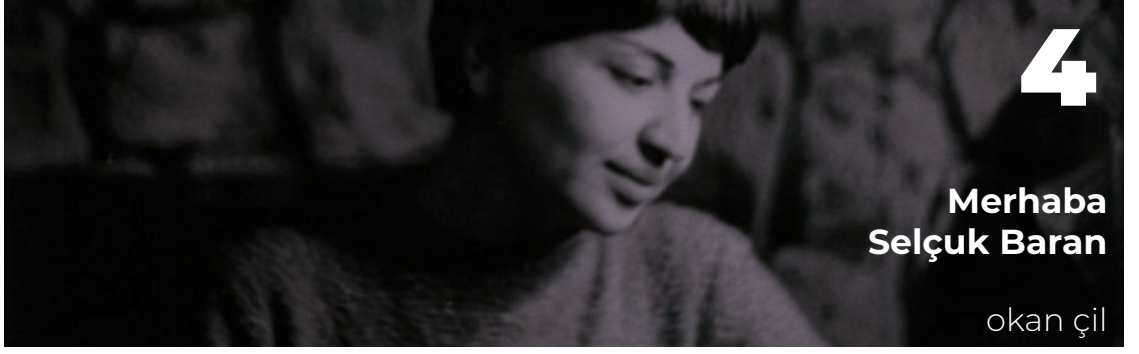
ÖYKÜ

YAPICI KİTAP YAYINLARI

gazeteduvar.com.tr

**SELÇUK
BARAN**

4

**Merhaba
Selçuk Baran**

okan çil

12

**Bilinçaltı sularında:
Sanatçının Yeniyetme
Halleri**

gizem bilkay

17

**Sütçü: Tacize maruz kalan kadını
suçlayan toplumun
zamansız hikâyesi**

esin ileri

25

**Alınan hassasiyetler çağında
dokunmanın gücü**

beyza ertem

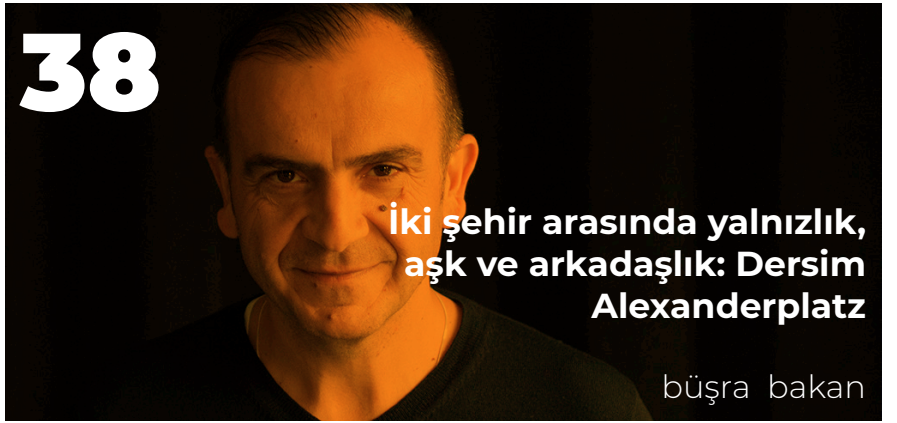
34

**Bir Paris Komünü
kitabı: Louise**

soner sert

38

**İki şehir arasında yalnızlık,
aşk ve arkadaşlık: Dersim
Alexanderplatz**

büşra bakan

Yayın Sahibi
AND Gazetecilik ve Yayıncılık,
San. ve Tic. A.Ş. adına
Vedat Zencir

Genel Yayın Yönetmeni
Ali Duran Topuz

**İcra Kurulu Başkanı ve
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü**
Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü
Anil Mert Özsoy

Görsel Yönetmen
Özgür Akkaya

Katkıda Bulunanlar
Büşra Bakan, Soner Sert,
Beyza Ertem, Gizem Bilkay,
Ezgi Sivrikaya, Esin İleri, Okan Çil

Yönetim Yeri:
Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad. Nazmi Akbaci
İş Merkezi 233-234 Sarıyer/İstanbul
Santral (212) 3463601, Faks (212) 3463635
e-mail: info@gazeteduvar.com.tr
Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı, haber
ve fotoğrafların her türlü telif hakkı AND
Gazetecilik ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye
aittir. İzin alınmadan, kaynak gösterilmeden ve
link verilmeden iktibas edilemez.

Merhaba,

Bu hafta kapağımıza edebiyat tarihimizin önemli isimlerinden Selçuk Baran'ı taşıdık.

Selçuk Baran'ın daha önceden Yapı Kredi Yayınları'ndan "Ceviz Ağacına Kar Yağdı" adıyla tek ciltte toplanan öykü kitapları ayrı ayrı basılarak yeniden okuruyla buluşuyor. Selçuk Baran öykü dizisinde yer alan "Tortu" ve "Yelkovan Yokuşu" geçtiğimiz günlerde raflardaki yerini aldı. Okan Çil, Baran'ın öykücülüğünü inceledi.

James Joyce'un kaleminden "Sanatçının Yeniyetme Halleri", Ayrıntı Yayınları tarafından okurla buluştu. Gizem Bilkay kaleme aldı.

Anna Burns'ün 2018 yılında Man Booker Ödülü'ne layık görülen kitabı "Sütçü", İthaki Yayınları tarafından raflarda yerini aldı. Baskı, dedikodu ve taciz sarmalına sıkışan genç bir kadının iç dünyasını anlatan bu kitap, satır aralarından adeta şöyle sesleniyor bizlere: "Baskıya, dedikoduya, tacize karşı yaşasın kadın dayanışması." Esin İleri yazdı.

Felsefeci Wilhelm Schmid'in insan türü için hem biyolojik hem sosyal açıdan hayati bir kavramı ele aldığı "Dokunmanın Gücü Üzerine", İletişim Yayınları tarafından yayımlandı. "Dokunmanın Gücü Üzerine", özellikle dokunmanın önemini yeniden keşfettiğimiz pandemi günlerinde, okurunu dokunma üzerine farklı şekillerde düşünmeye sevk ediyor. Beyza Ertem yazdı.

Henri Gougaud'un "Komün'ün Anarşist Kadını/Louise" kitabı Dipnot Yayınları tarafından okurla buluştu. Louise Michel'in esin kaynaklarını ve teorik altyapısını da irdeleyen kitap, onun yetişme çağını, dönemin izlekleriyle, sosyal koşullarıyla ve siyasal biçimlenişleriyle de harmanlayarak okura sunuyor. Soner Sert inceledi.

İmran Ayata'nın kaleme aldığı Dersim Alexanderplatz, İletişim Yayınları tarafından yayımlandı. Dersim Alexanderplatz, iki şehir arasında yalnızlık, aşk ve arkadaşlık duygularını harmanlıyor. Büşra Bakan'ın kaleminden...

Marifet iltifata tabidir.

İyi okumalar.

Anıl Mert Özsoy

Önceki sayıda;
Bilim ve Çocuk...
'Schrödinger'in
Kedisi'yle tanışmak

Merhaba Selçuk Baran

Selçuk Baran'ın daha önceden Yapı Kredi Yayınları'ndan "Ceviz Ağacına Kar Yağdı" adıyla tek ciltte toplanan öykü kitapları ayrı ayrı basılarak yeniden okuruyla buluşuyor. Selçuk Baran öykü dizisinde yer alan "Tortu" ve "Yelkovan Yokuşu" yayımlandı.

okan çil

7 Mart 1933'te, Ankara'da doğan Selçuk Baran, memurluk, müdürlük yapan bir babayla ev hanımlığıyla meşgul bir annenin ilk çocuğudur.

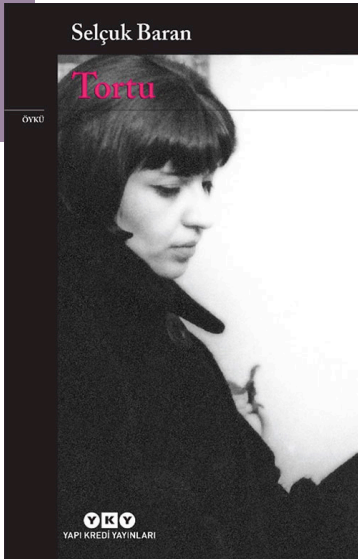
Edebiyatımızın önemli yazarlarından biri olan Selçuk Baran'ın kitapları yeniden basılmaya başlandı. YKY tarafından yayıma hazırlanan bu serinin ilk kitapları Tortu ve Yelkovan Yokuşu. Baran'ın Tortu'sundan bahsetmeden önce onun kişisel serüvenini şöyle bir hatırlamakta fayda var.

7 Mart 1933'te, Ankara'da doğan Selçuk Baran, memurluk, müdürlük yapan bir babayla ev hanımlığıyla meşgul bir annenin ilk çocuğudur. Başarılı bir eğitim hayatı geçirir. 1950'de Ankara Hukuk Fakültesi'ne kaydolan Baran, aynı başarıyı burada da sürdürür. 1954'te Ankara Hukuk'u bitirip yüksek lisans için Almanya'ya gider. Okul hayatını alışageldiği başarılarla sürdürürken, dönemin ünlü opera ve şan sanatçılarından Aydın Baran'la tanışır. Kısa sürede başlayan aşkları da 1957'de evlilikle sonuçlanır.

'YAZAMADIĞIM ZAMAN YAŞADIĞIMI PEK FARK EDEMİYORUM'

Baran'ın yazıyla, edebiyatla ilişkisi ilk gençlik günlerine, o vakitler kaleme almaya başladığı günlüklerine dayanmaktadır aslında. (Ölümüne kadar toplamda 11 defterlik günlük tutmuştur.) Hatta kendisi de 1978'de Aydınlik Gazetesi'nde, Günseli İnal'la gerçekleştirdiği söyleşisinde şöyle der:

“On beş yaşımdan bu yana yazmayı düşünüyordum. Yirmi iki yaşımda iki öykü yazdım. Bu iki öykü hayatı ve insanları hiç tanımadığımı, düşünce ve duygu dünyamın hiçbir yere oturtulmayacağı kadar karmaşık ve belirsiz olduğunu gösterdi. Yeterli bir yaşam deneyimi geçirmeden yazı yazmamaya karar verdim. O zaman kendime kırk yaş diye bir başlangıç yaşı koymuştum.

Tortu, Selçuk Baran, 160 syf., Yapı Kredi Yayınları, 2020.

Günlükleri ve yirmi iki yaşında yazdığı iki öyküyü bir yana bırakırsak Baran'ın ilk yazı denemelerini Alangoya'ya Mektuplar başlığında topladığını görürüz.

35 yaşında yazmaya başladım. İnsanı yazı yazmaya iten şey pek çok yazara sorulmuş soru. Pek çok yazar da buna yanıt verememiş. Ben galiba kendi hayatımda ve insan denen varlığın hayatında, toplumsal yaşantıda gördüğüm ve beni çok rahatsız eden birtakım çatlaklar, hatta uçurumlar üzerine kendimce, karınca kararınca, bir köprü atabilmek için yazdım. Önce işe çatlaklardan başladım, uçurumlara sıra gelmedi.”

Günlükleri ve yirmi iki yaşında yazdığı iki öyküyü bir yana bırakırsak Baran'ın ilk yazı denemelerini Alangoya'ya Mektuplar başlığında topladığını görürüz. Yanı sıra Akif Karakılıç'ın tez araştırması sırasında, Baran'ın kızı Işıl Okşarın'ın dosyalarında bulduğu, o yıllara ait 47 adet şiiri de mevcuttur. Ancak Yeditepe Dergisi'nde yayımlanan “Çocuğun Biri” adlı ilk öyküsünün tarihi 1968'dir. Bu tarihten sonra edebiyata ve edebiyat dünyasına hızlı bir giriş yapan Baran, çok tanınmamakla birlikte iyi tepkiler almaya başlar. Tüm bunların nihayetinde de Haziran adlı ilk öykü kitabını 1972'de yayımlar. Baran bu kitabıyla 1973'te Türk Dil Kurumu Hikâye Ödülü'ne layık bulunur. İkinci kitabı ve ilk romanı olan Bir Solgun Adam'la da 1974'te Milliyet Yayınları Roman Yarışması'nda mansiyonla ödüllendirilir. Üçüncü kitabı Anaların Hakkı'yla 1978'de Sait Faik Hikâye Armağanı'nı almaya hak kazanır.

'DEMEK Kİ OKURUMA YAKIN OLMAYI BECEREMEDİM'

Edebiyat dünyasında isminden bahsettirmeye başlayan Baran'ın aile hayatında çatırtılar işitilir. İki çocuğu olmuştur ancak eşi Aydın Baran'ın kendisini aldatması üzerine ve devam eden süreçteki tartışmaların da bir toplamı olarak 1987'de evliliğini bitirme kararı alır.

“

Tortu'nun ilk yayımlandığı tarih 1984. Ne tesadüftür ki Orwell'ın 1984'ündeki Büyük Birader'i andırırcasına, Tortu'da da Arif Hikmet Bey vardır.

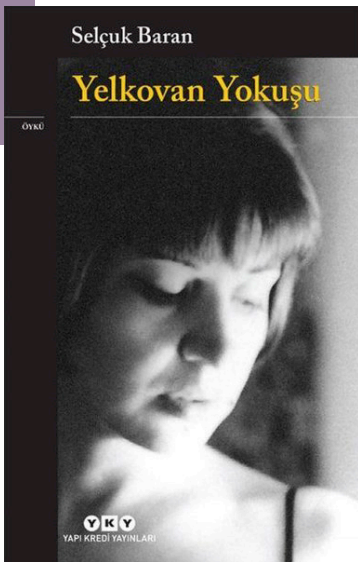
Bu süreçte öyküler ve çeşitli mecralarda kitap tanıtım yazıları yazmaya devam eden Baran, edebiyat üzerine ne kadar yoğunlaşırsa yoğunlaşsın ne edebiyat camiasından ne de okurlardan istediği tepkiyi, beklediği ilgiyi göremez; yalnız bırakılır. Tarih 1993'ü gösterdiğindeyse kararını verir, bir daha eline kalem almayacaktır çünkü kendini başarısız bir yazar olarak kabul eder. Aslında bu duygusal bir tepkidir; Baran yazmayı reddetmesiyle kişisel kırgınlığını ifade etmeye, bunu herkese göstermeye çalışır.

Hayatının tüm çalkantılı yıllarında edindiği içki içme alışkanlığı yerini giderek alkolizme bırakır. Bir zaman sonra günlük hayatını etkileyecek, enerjisini yok edecek bir noktaya kadar sürükler onu. Nitekim 3 Kasım 1999 gecesi evde yalnızken geçirdiği mide kanamasının sebebinin de alkolizm olduğu iddia edilmekte ve kaldırıldığı Ankara Üniversitesi Hastanesi'nde 4 Kasım'da öldüğü bilinmektedir.

BEYEFENDİ SENİ İZLİYOR

Tortu'nun ilk yayımlandığı tarih 1984. Ne tesadüftür ki Orwell'ın 1984'ündeki Büyük Birader'i andırırcasına, Tortu'da da Arif Hikmet Bey vardır. Herkesin “Beyefendi” diye hitap ettiği, her şeyi kontrol altında tutan, gözetleyen, denetleyen ve yargılayan bir makinedir o ve bütün öykülerde ağırlığını hissettirir.

Toplamda beş öyküden oluşan Tortu, karakter ve mekân devamlılığını koruyarak ilerleyen tek bir olayı konu edinir. Her öykünün anlatıcısı öksüz ve yetim kalan Halimdir ve biz okurlar, Halim'in kasabadan büyükşehre, büyükşehirden başka bir kasabaya uzanan yolculuğunu takip ederiz.

Yelkovan Yokuşu, Selçuk Baran, 104 syf., Yapı Kredi Yayınları, 2020.

Halim'in bu yolculukta beş ana durağı var ve her biri ayrı bir öykü olarak karşımıza çıkar. "Ablam" isimli ilk öyküsünde, evli ancak eşinden ayrı yaşayan, kendi halinde bir çiftçiye kaçan Naciye'yi okurken; "Arif Hikmet Bey" adlı öyküde, kimsenin ismini dahi bilmediği küçük bir kasabadan çıkıp büyükşehirde imparatorluğunu kuran ve herkese "iyi niyetli" bir baskı uygulayan Beyefendi'nin iktidarıyla tanışırız. "Konak"ta, Halim'in büyükşehre adım atmasını ve oradaki halini; "Zekiye"de Halim'in aldığı zor kararları; kitaba ismini veren "Tortu"da da aradan geçen yıllardan sonra yeni bir hayata aralanan kapıyı görürüz.

"Ne kadar zor olursa olsun görev insana kolaylık sağlıyor. Mutlu olmayı, insanca yaşamayı, kendinize özgü isteklerinizin olup olmadığını araştırmaya başladığınız an zorluklar başlıyor; ya da soru sormaya kalkıştığınızda. Bir kez kendi kendinize de olsa soru sormaya kalkışmaya görün, hapı yuttuğunuz gündür."

Büyükşehirde, Beyefendi'nin yanında çalışmaya başladığında böyle düşünür Halim. Aslında Halim'in otoriteyle bir problemi yoktur. Bilakis otoriteyi önemli, iyi niyetli ve kazançlı bulur. Sadece o da değil, Beyefendi'nin yanında çalışan hemşehrileri ve işçileri başta olmak üzere neredeyse bütün kasabalı iktidara tapınır durumdadır.

Gelenekler, adabımuaşeret, ev ve aile, fabrikaların yani paranın işleyişi ve devlet... Hepsi! Hepsi birbirine besleyen ve birinden güç alan kanun ve kurumlarla gündelik hayatı belirlemeye çalışırken Halim ve diğer Halimler de özgürlüklerini reddederek iktidara övgüler düzerler.

Bir kez kendi kendinize de olsa soru sormaya kalkışmaya görün, hapı yuttuğunuz gündür."

Tortu'nun önemli ayrıntılarından biri de hemen her satırında etkisinde hissettiren otoritenin, sadece yukarıdan aşağıya kabaca işleyen bir sisteme değil, zenginlerin kendi içinde, ailesinde dahi görülebilen doğrusal bir çizgiye de sahip olduğudur.

İSYANKÂR KADINLAR

Tortu'nun önemli ayrıntılarından biri de hemen her satırında etkisinde hissettiren otoritenin, sadece yukarıdan aşağıya kabaca işleyen bir sisteme değil, zenginlerin kendi içinde, ailesinde dahi görülebilen doğrusal bir çizgiye de sahip olduğudur. Oğullar, kızlar, gelinler, damatlar, torunlar... Kim varsa otoriteden nasibini alır. Onlar da ya inadına yemeklerini dışarıda yerler ya çok fazla araba kullanırlar ya da gizli gizli içki içerler, bu kadar.

Kimsenin ses çıkarmaya gücü yoktur. Otorite, ses çıkarılmadıkça daha heybetli ve ulaşılmaz bir şeye dönüşür. Böylece Beyefendi bütün vücutlarla, kurum ve kanunlarla birleşip tek bir "adam" halini alır ve ona karşı çıkmak hepten imkânsızlaşır.

Çark döner; insanlar ne hissettiklerini umursamadan sadece verileni, verildiği ölçüde kabul ederek mutlu olduklarını düşünürler. Tortu'da bu döngüye kayda değer anlamda karşı çıkan iki kişi vardır sadece. İki kadın, ikisi de genç; Naciye ve Zekiye.

Bu kadınların ilki, Halim'in ablası Naciye'dir. Kasabanın eski zenginlerinden olan bir ailenin oğlu onunla evlenmek ister ama Naciye kabul etmez. Herkes şaşırır; yetmez, kardeşleri bile surat asarlar, konuşmazlar. Bir sabah uyanırlar ki Naciye yoktur. Evli olduğu halde eşinden ayrı yaşayan, üç çocuklu bir adama kaçmıştır. Başta kardeşleri olmak üzere herkes şaşkınlık ve utanç içindedir. Kimse bir anlam veremez. Üstelik adam da eşinden boşanacak durumda değildir. Boşanırsa elinde avucundaki her şey gidecektir. Yani Naciye'yi resmî olarak eşi yapamayacaktır

Selçuk Baran birey-toplum ilişkisinin birbirinden ayrılamayacağını söyler. Her ne kadar toplumcu olmaya çalışılsa da bireye dokunulduğunu, münzevi biri anlatılsa dahi onun toplumla olan ilişkisinden dolayı, toplumcu birtakım yerlerde gezinildiğini belirtmesi biraz da bundandır.

ama Naciye yine de ona kaçmayı kabul etmiştir... Hemen herkes tarafından ayıplanır, ötekileştirilir, azgın ve ahlaksız olarak isim yapar ama Naciye bildiğini okur. İşin en güzel tarafı da şudur; bildik anlatıların veya acıklı Yeşilçam melodramlarının aksine Naciye çok da mutlu bir hayat yaşar, iki de çocuk doğurur.

İkinci isyankârsa Zekiye'dir. Beyefendi'nin hemşehrisi ve en gözde işçisi olan Hüseyin'in küçük çocuğu ve tek kızı olan Zekiye de babası ve kardeşleri gibi Beyefendi'nin seramik fabrikasında çalışır. Eli işe yatkın, başı önde ve ahlaklı olduğundan herkes tarafından takdir edilir ancak işin aslı sonradan ortaya çıkar. Biz de Zekiye'nin devrimci olduğunu, sarı sendikacılara inat fabrikada yeniden örgütlenmeye çalıştığını ve hepsinden ötesi Beyefendi'nin saltanatını dinamitlemeye yeminli olduğunu anlarız.

Naciye'nin isyanı her ne kadar duygusal ve bireysel bir yerden çıksa da Zekiye bilinçli ve nispeten birikimli bir yerden konuşur. Bu iki genç kadının isyanı da Halim'in yavaş yavaş dönüşüm geçirmesine sebep olur ancak bu dönüşüm ne sınıfsal bir öfkeyle bezenerek sloganlar atan bir yerde durur ne de dramatik duygu çağlayanları yaratır. Halim sadece dönüşür, o kadar. Tıpkı ablası gibi, onun da otoriteyle yaşadığı problem kişisel ve duygusaldır.

'ÖYKÜ FAZLALIKLARIN ATILMASIDIR'

Zaten Baran da birey-toplum ilişkisinin birbirinden ayrılamayacağını söyler. Her ne kadar toplumcu olmaya çalışılsa da bireye dokunulduğunu, münzevi biri anlatılsa dahi onun toplumla olan ilişkisinden dolayı, toplumcu birtakım yerlerde gezinildiğini belirtmesi biraz da bundandır.

Öykü anlayışımı,
yıllar önce
okuduğum ve
kime ait olduğunu
unuttuğum
şu tanımla
anlatmak isterim:
Pencereden
bakıyorsunuz;
bir adam
köşeyi dönüyor,
sokağınızdan,
pencerenizin
önünden
geçiyor, öteki
köşede gözden
yitiriyorsunuz onu”

Baran’ın öykülerinin yeniden basılması, Baran’la yeni tanışacak olanlar için büyük bir şans. Tıpkı Oğuz Atay gibi o da edebiyata, çağdaşı yazarlara ve okurlara küskün şekilde ölen yazarlarımız arasında anılır. Umarım bu sefer okurlar olarak onu layık olduğu yerde tutabiliriz.

“Öykü anlayışımı, yıllar önce okuduğum ve kime ait olduğunu unuttuğum şu tanımla anlatmak isterim: Pencereden bakıyorsunuz; bir adam köşeyi dönüyor, sokağınızdan, pencerenizin önünden geçiyor, öteki köşede gözden yitiriyorsunuz onu. İşte öykü, sokağın iki ucu arasında adamın geçip gidişini anlatır. Adamın ilk köşeyi dönmeden önceki durumu da, öteki köşeyi döndükten sonra başından geçenler de artık sizi ilgilendirmez. Bu sınırlama öykünün hassas dengesini oluşturur. Yalnız biçim yönünden değil, öz olarak da aynı hassas dengeden söz edebiliriz. Öykü, karmaşık sorunlar, fazla kişi, sert bildiriler kaldırmaz. Yazar anlatacağı şeyi çok iyi bilmek ve sınırlamak zorundadır. Romandaki gibi bir kendiliğinden akışa kaptırmaz kendini. Öykü bir bakıma fazlalıkların ayıklanması, atılmasıdır da diyebiliriz.”

Kaynakça

Selçuk Baran’dan Kalanlar: Günlükler, Mektuplar, Yayınlanmamış Yazılar, Ülkü Ulırmak, Syf: 287, Eos Yayınları, 2007

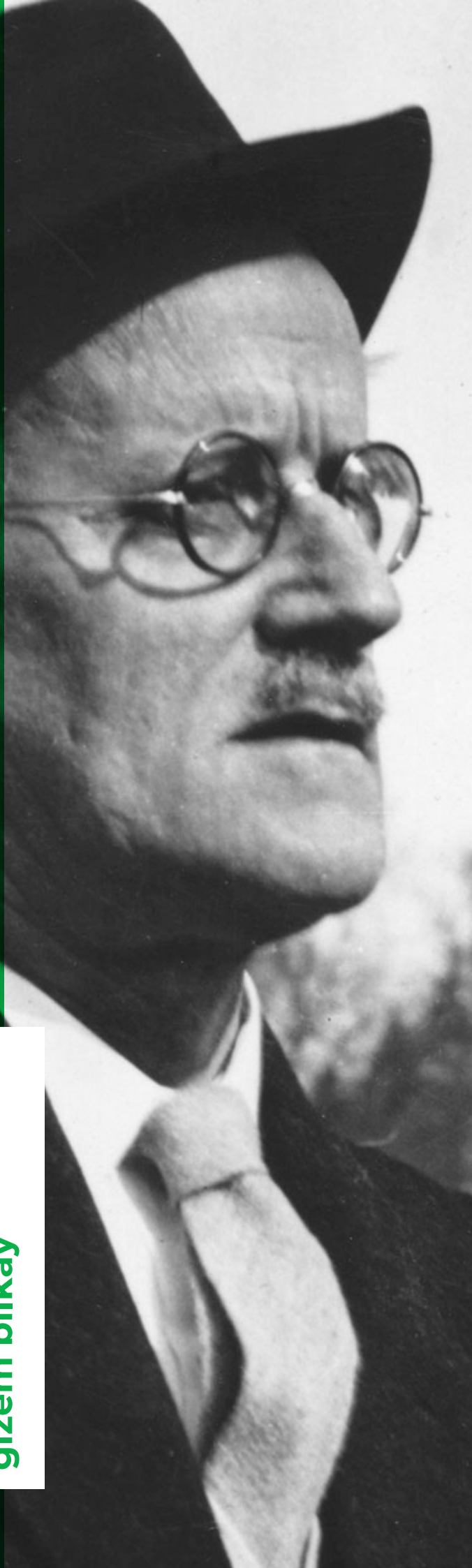
Selçuk Baran’ın Hayatı, Sanatı ve Eserleri, Akif Karakılıç, YÖK Tez Numarası: 416114, Syf: 458, 2013

Selçuk Baran’ın yedi öykü kitabı daha önce Yapı Kredi Yayınları’ndan Ceviz Ağacına Kar Yağdı (2008) adıyla tek ciltte toplanmıştı. Bütün öyküleri şimdi gözden geçirilerek, yazar fotoğraflarının bulunduğu kapaklarla ayrı ayrı basılıyor.

Bilinçaltı sularında: Sanatçının Yeniyetme Halleri

James Joyce'un kaleminden "Sanatçının Yeniyetme Halleri", Ayrıntı Yayınları tarafından okurla buluştu. Yaşlı bir kitap olmasına rağmen insana dair birçok öngörüsü ve içgüdüğü hala ilk günkü gibi güncelliğini ve tazeliğini korumakta olan "Sanatçının Yeniyetme Halleri", Can Gürses'in muhteşem çevirisiyle de klasik olmaktan çıkıp başyapıt mertebesine yükselmiş.

gizem bilkay

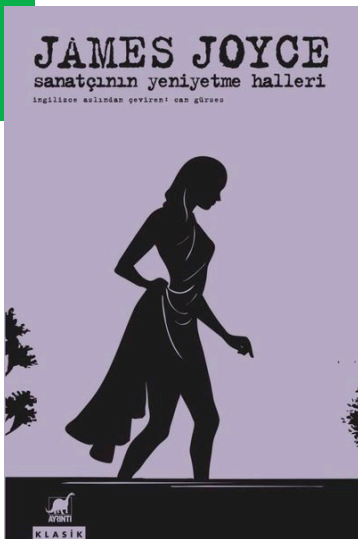
James Joyce'un kaleminden "Sanatçının Yeniyetme Halleri", Ayrıntı Yayınları tarafından okurla buluştu.

Dünyaca ünlü İrlandalı yazar James Joyce'un Sanatçının Yeniyetme Halleri kitabı, 2020 Temmuz ayında Can Gürses'in çevirisi ve sunuşu ile Ayrıntı Yayınları'ndan yayınlandı. İçinde birçok psikolojik anlam katmanları barındıran kitap, okuyanları yüz yıldan fazla sürer etkilemeye devam ediyor. Yazar bu romanında, önceki edebi geleneklerden dramatik bir şekilde uzaklaşarak okuyucusunu duygusal bir girdaba sürüklerken, aynı zamanda yazım dili ve duygusal bağlam arasındaki ilişkiyi inceleyebileceğimiz güzel bir alan açıyor bizlere.

Bunun yanında biçimsel olarak da o dönemin roman, tiyatro, şiir gibi keskin çizgilerle ayrılan edebiyat dünyasına daha akıcı ve sanatsal bir anlatım dili getirerek çağdaşlarından ayrıldığı ve ilerleyen yıllardaki takipçilerine ışık tutacak yeni bir roman formatının öncülüğünü yaptığını söyleyebiliriz.

Kitabın isminden ve yazılış biçiminden, Joyce'un kendisini bir yazardan çok sanatçı olarak gördüğünü ve analiz ettiğini belirtirsek çok da yanılmış olmayız sanırım. Yazarın sanatsal öz bilinci, başlığın içerisinde hâlihazırda kendini ele vermekte. Zaten çevirmen Can Gürses'in önsözünde anlattığı üzere benzer hislere kapıldığı ve bu yüzden kitabın adını çevirirken bile kendisiyle ve yazarla uzun diyaloglara giriştiğini okuyoruz.

1921'de bir tanıdığına yazdığı mektupta James Joyce o dönemki kendisini şöyle anlatmış, "Birkaç yıldır hiç edebi metin okumadım. Kafam çakıl taşları, çer çöp, kırık kibritler ve her yerden toplanmış cam kırıklarıyla dolu. Kendime biçtiğim görev, on sekiz farklı bakış açısından bakarak bir kitap yazmak ve nereden bakarsan bak, meslektaşlarıma yabancı, yeni bir biçim bu."

Sanatçının Yeni Yetme Halleri, James Joyce, Çev: Can Gürses 336 syf., Ayrıntı Yayınları, 2020.

Çığlıklarına kulak verdi: ağaç kaplamanın arkasında ciyaklayan fareler gibi: iki misli titizlikte bir notayla.”

Başlangıçta kahramanımız küçük Stephen'ın hayatının ilk yıllarında yaşadığı yoğun duyuşal deneyimler ve karmaşık duyguların cümleleri soyut, hayalbaz ve neredeyse şiirsel bir hale getirdiğini gözlemleriz. “*Hamhum bebekti o. İnekçiğın indiğı yollardan vaktiyle Betty Byrne geçmişti: Limonlu lolipop satardı.*” (S.19). Kitabın ilk bölümlerinde neredeyse şiirsel, çocuksu başlayan anlatıların, daha sonraki bölümlerde girift bir yapıya doğru evrildiğini görürüz.

Duyguları manipüle etmek Joyce'un kaleminin ayırt edici bir özelliğı; bilinç akışı tekniğı ve duyuşal dili kullanma yeteneğı hakkında bugüne kadar çok şey yazıldı. Yazarın koku, dokunsal tasvirler ve müzik gibi kuvvetli imgelere anlatısında bolca yer vererek hem kendi ve Stephen'ın iç dünyasını etkileyici bir şekilde tasvir ettiğini, hem de okuyucuya hikayeyi en etkili şekilde aktarabildiğini fark ediyoruz okurken.

“*Çığlıklarına kulak verdi: ağaç kaplamanın arkasında ciyaklayan fareler gibi: iki misli titizlikte bir notayla. Fakat uzun, cırlak ve fırlıtlıydı notalar, bir böceğinkinin aksine, uçuşan gagalarıyla havayı yararken sesleri üçte bir yahut dörtte bir oranda düşüyor ve titreşiyordu. Çığlıkları tiz, belirgin ve düzgündü; fırıl fırıl dönen makaralardan çözülen ipekli ışıklı iplikler gibi atılıyordu.*” (S.291)

Kitabın bilinç akışı tekniğı ile yazılmış olması ve psikolojik yönlerinin çok baskın olması sebebiyle tarihsel süreçte birçok araştırmacı, filozof ve psikiyatr tarafından bolca incelendiğini görmekteyiz. Yazarın bilinç dışı zihne olan merakı ve görüşleri psikoloji semalarında epey ilgi görmesine sebep olmuş. Oedipal ve Freudyen birçok gönderme barındıran kitaptan yola çıkarak Lacan'ın 23.cü seminerini Joyce'a ayırdığını görürüz.

Kitaptan bahsederken anlatıyı kaplayan ölüm imgesinin muazzam kullanımından bahsetmemek olmaz elbette.

Her ne kadar bu yazılanlardan kitabın sanki karmaşık bir doğası varmış gibi dursa da aslında çok rahat okunan, akıcı bir anlatımı var. Biraz da bunun etkisiyle ve yazarın duygu cambazlığı ile hemen hemen her tabandan okuyucu, kahramanımız Stephen ile bir noktada ilişkilenebiliyor.

Kitaptan bahsederken anlatıyı kaplayan ölüm imgesinin muazzam kullanımından bahsetmemek olmaz elbette. Joyce tarafından ölüm göndermelerinin kullanımına bakarak, Stephen'ın duygularının okuyucuya nasıl aktarıldığına şahit oluyoruz. Tanıdık bir Rönesans imgesi olan kafatası göndermeleri ile “kendi yolundan ayrıldığı”, dünyasıyla bağdaşmayan farklı seçimlere yöneldiği anlar, donuk ve soğuk şekillerde tasvir ediliyor.

Yazarın benzer konudaki birçok noktada incedilli dilini bir tarafa bırakıp, okuyucuyu doğrudan katı tasvirlerle soğuk denizlere ittiğini söylemek yanlış olmaz. Bunu da çoğu zaman kilise ve rahiplik eksenindeki anlatılarda, ölüm ve çürüme kavramlarına atıfta bulunan kısımlarda hissediyoruz.

Öte yandan kahramanımız haz duyduğu, keyif aldığı noktalarda da coşkulu, neşeli, parlak anlatımları bizden esirgemiyor. Nehir kıyısında bir kadınla karşılaşması pastoral bir zenginlik ile tasvir edilirken, normalde taban tabana zıt olması gereken ilahi ve cinsel coşkuların çoğu zaman birbirine girdiği, kimi zamansa birbiriyile yarıştığı kısımlar ve vecd halleri okuyucuyu farklı girdaplara sürüklüyor.

“Karşısında, nehrin orta yerinde bir kız duruyordu, yapayalnız ve durağan, bakışları denize dalmış. Sihir yoluyla garip ve güzel bir deniz kuşuna dönüştürülmüştü adeta. Uzun ince çıplak bacakları bir turnanınkiler kadar narindi, saftı ancak bir yosunun zümrüdi izi bir işaret misali etine yerleşmişti... Yüce Tanrım! diye haykırdı Stephen’in ruhu, dünyevi bir sevinç infilakıyla..” (S.223)

Yıllar içerisinde kitaba dair en tartışma yaratan kısım olarak kilise ve dini inancı reddediş noktasını ele alabiliriz sanırım. Fakat yazarın din kurumuna doğrudan değil ama kahramanın olgunlaşması ile birlikte kademeli olarak saldırdığını görüyoruz. Yine anlatım tekniklerini ustaca kullanarak okuyucuyu adeta bu sona adım adım hazırlıyor. Tabii kitabın yazıldığı yıllarda Katolik din adamları ve inançlı İrlandalıların da okuyucu kitlesi arasında yer alabileceğini düşünerek yazarın cesaretini de takdir etmemiz gerekiyor.

“- Tanrı’yı sevmeye çabaladım, dedi nihayet. Öyle görünüyorum ki becerememişim. Çok güç bir iş. Anbean kendi irademi Tanrı’nın iradesiyle birleştirmeye çabaladım. Bunu başardığım da oldu. Belki hala yapabilirim bunu.” (S.312)

Yapıtlarının kitleleri bugüne kadar büyülemeye devam etmesi, Joyce’un duygu deneyiminin altında yatan psikolojik süreçleri anlama becerisi ve dili kullanma yeteneği ile doğrudan alakalı olsa gerek. Yaşlı bir kitap olmasına rağmen insana dair birçok öngörüsü ve içgüdüğü hala ilk günkü gibi güncelliğini ve tazeliğini korumakta. Can Gürses’in muhteşem çevirisiyle de klasik olmaktan çıkıp başyapıt mertebesine yükselmiş. İyi bir okuyucunun kitaplığında mutlaka olması gerekenlerden...

Tanrı’yı sevmeye çabaladım, dedi nihayet. Öyle görünüyorum ki becerememişim. Çok güç bir iş. Anbean kendi irademi Tanrı’nın iradesiyle birleştirmeye çabaladım.

Sütçü: Tacize maruz kalan kadını suçlayan toplumun zamansız hikâyesi

Anna Burns'ün 2018 yılında Man Booker Ödülü'ne layık görülen kitabı "Sütçü", İthaki Yayınları tarafından raflarda yerini aldı. Baskı, dedikodu ve taciz sarmalına sıkışan genç bir kadının iç dünyasını anlatan bu kitap, satır aralarından adeta şöyle sesleniyor bizlere: "Baskıya, dedikoduya, tacize karşı yaşasın kadın dayanışması."

esin ileri

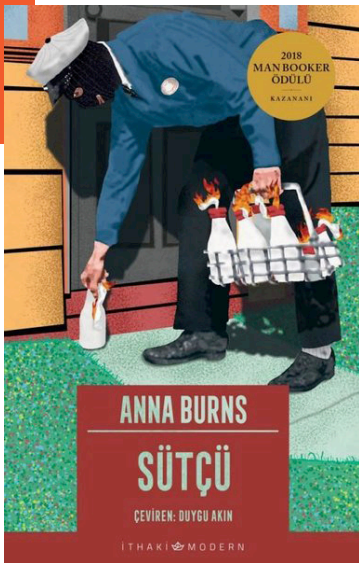

Anna Burns'ün kaleme aldığı “Sütçü”, İthaki Yayınları tarafından yayımlandı.

Anna Burns'ün üçüncü romanı Sütçü, 12 yaşından beri tacize uğrayan bir kadının başından geçenleri anlatıyor. İthaki Yayınları tarafından bu hafta basılan Man Booker Ödüllü kitabı iki şekilde okumak mümkün. Özel isimlerin kullanılmaması, baş karakter “ortanca kız kardeş” dahil çoğunluğun birbiriyle ilişkisine göre isimlendirilmesi, adı olmayan bir yerde geçmesi göz önünde bulundurulduğunda, Sütçü evrensel bir distopya olarak okunabilir. Diğer taraftan, romanı 1970’lerde Kuzey İrlanda-Belfast’ta, Katolik/Protestan çatışmasının en alevli dönemlerinde geçen, cinsiyetçi toplumla baskıcı aile arasında sıkışmış, dikbaşı ve komik bir kadının varolma mücadelesi olarak okuyabiliriz.

“Adam tanıştığımız andan itibaren bana, benimle ilgili –yabani çekiciliğim, kıçım, kukum, kutum, paketim, muhalifliğim, tek heceli yerim– müstehcen imalarda bulunmuş ve anlamadığım cinsel sözler kullanmıştı. Sözleri anlamasam da cinsellikle ilgili olduklarını kavradığımın farkındaydı. Ona zevk veren de buydu zaten. Otuz beş yaşındaydı. On iki ve otuz beş. Bu da yirmi üç yaşlık bir farktı.”

Retçi, terörist ya da Sütçü olarak anılan bu adam, muhtemelen IRA üyesi olan ve cemiyet arasında önemli bir konuma sahip, insanların korktuğu ve diğer taraftan saygı duyduğu epey karanlık bir kişi. 12 yaşında başlayan bu taciz hikâyesinde, kıza ne ailesi ne arkadaşları ne de sevgilisi, “belki-erkek arkadaş” inanır. Kimse onu takip eden, onunla konuşan ama hiçbir zaman yüzüne bakmayan ve ona dokunmayan bu adamın tacizini taciz olarak kabul etmez. Tacizi görmek bir yana, ailesi ve erkek arkadaşı dahil herkes kızın Sütçü’yle bir ilişkisi olduğunu, kızın kendisinden büyük evli ve çocuklu bir adama “kuyruk salladığını”, mahallede do-

Sütçü, Anna Burns, Çev: Duygu Akın, 360 syf., İthaki Yayınları, 2020.

laşan dedikoduların doğruluğunu peşinen ve kızın reddetmesine rağmen kabul eder. Acı olan da budur zaten, kızın sesini kimse duymak istemez. Kız da bir süre sonra bu konuda konuşmayı bırakır. Nasıl olsa, ona inanan kimse yoktur.

‘THE TROUBLES’ YA DA ‘KUZEY İRLANDA SORUNU’

Yer adları ve zaman belirtilmemiş olsa da dikkatli okuyucu hikâyenin “The Troubles” ya da “Kuzey İrlanda Sorunu” olarak bilinen altmışlarının sonuyla doksanların sonu arasında geçen bir dönem anlattığını fark edecektir. Kendini Britanyalı olarak tanımlayan ve ülkenin Birleşik Krallık’a bağlı olmasını isteyen Protestanlarla, İrlanda’nın bağımsızlığını ve Birleşik İrlanda’nın kurulmasını arzulayan Cumhuriyetçi Katolik azınlık arasında geçen kanlı çatışma sırasında altı kardeşinden biri vurulmuş, diğer kardeşi polis tarafından aranıyor, ablalarından biri karşı dinden biriyle evlenip İngiltere’ye gittiği için topluluktan dışlanmış, ablasının sevgilisi bombalı bir saldırıda yaşamını yitirmiş, babası ağır bir depresyonun ardından ölmüş, ruhsal çalkantılar yaşayan annesi kendini dine vermiş...

Bir tarafta derin bir düşmanlık, devlet güçlerinin sınırsız şiddet kullanımı, retçiler, sürekli gözetlenme ve takip edilme, bir taraftan da mahalle baskısı, yoğun dedikodu, cinsiyetçiliğin baskın olduğu ve her durumda kadının suçlandığı bir ortam düşünün. Romanın geçtiği dönemde bir buçuk milyon kişinin yaşadığı, (nüfus bugün yaklaşık 1 milyon 900 bin) Belfast, 1960’ların sonunda ulusal, etnik ve dinsel çatışmanın birbirine geçtiği, arabalara konan bombaların, sokak çatışmalarının, devlet fişlemesinin yaygın olduğu bu dönemde, Berlin misali duvarlarla ayrılmış bir şehirdir.

Bir tarafta derin bir düşmanlık, devlet güçlerinin sınırsız şiddet kullanımı, retçiler, sürekli gözetlenme ve takip edilme, bir taraftan da mahalle baskısı, yoğun dedikodu, cinsiyetçiliğin baskın olduğu ve her durumda kadının suçlandığı bir ortam düşünün.

Katolik mahallelerle Protestan mahalleleri ayıran 8 metre yüksekliğinde, uzunluğu 5 kilometreyi bulan “Barış Çizgisi” adlı bu duvarları bugün görmek hâlâ mümkün. 1997 senesinde belediyenin düzenlediği referandumda toplumun yüzde 69’u, Belfast’ta bulunan 97 duvarın hâlâ gerekli olduğunu beyan etse de, 2013 yılında imzalanan bir anlaşmaya göre 2023’e gelindiğinde duvarların tümü kaldırılmış olacak.

Romanda bu ayırım belirgin bir şekilde ortaya konmuş. Evden çıkınca yürünecek mesafe belli, sokakların güvensizliği sıkça vurgulanıyor, herkes gözetleniyor, sokakta yürürken gizli makinelerden gelen klik sesleri en az kuş sesleri kadar normalleşmiş. Herkesin evi, hareketleri, bağlantıları daimi kontrol ve gözetim altında. Kutuplaşma dilde de çok belirgin: Bizler/onlar, devletçiler/retçiler, bizim dükkânlarımız/onların dükkânları, doğru ve yanlış tereyağı markaları, doğru ve yanlış çay türleri, izlenmesi kabul gören ve görmeyen televizyon programları, erkek çocuklarına verilmesi uygun olan ve uygun olmayan isimler katı bir şekilde belirlenmiş.

“Ortanca kız kardeş”, biraz olsun nefes alabilmek için kendini edebiyata vermiş bir kitap kurdudur. 20. yüzyılı sevmediği için 20. yüzyıl edebiyatından hoşlanmıyor. Kendi okuduğu, Marlow’un Doktor Faustus’unu, Blatty’nin Şeytan’ını yedi, sekiz ve dokuz yaşlarındaki kardeşlerine masal niyetine okuyor. Fransızca kursuna gidiyor. Kitap okuyarak yürümeyi, yürürken düşünmeyi seviyor ve kendisini taciz etmeyen eniştesiyle -diğeri 12 yaşındayken kendisine yaklaşmaya çalışmış- koşuya çıkıyor. Ve tabii toplumun gözüne batıyor. Devletin dikkatini çekmemenin her şeyden önemli olduğu, bu nedenle polisi aramak ya da ambulans çağırmaktan korkan bir topluluğun içinde yetişen

“Ortanca kız kardeş”in yürürken kitap okuması, ailesi, arkadaşları, mahalleli için dert oluyor.

“Yürürken kitap okuyorsun, baştan sona koca bir kitap. Notlar alıyorsun, dipnotlara bakıyorsun, paragrafların altını çiziyorsun. Asap bozucu bir şey. Anormal. Kamu ruhundan uzak. Kendini korumaktan uzak. Aksine dikkatleri çeken bir tutum. Hem düşmanlar kapıdayken, toplum kuşatma altındayken, birlik içinde olmamız gerekirken insan niye dikkatleri üstüne çekmek ister? “Dur bir dakika,” dedim. “Sen şimdi onun Semtex’le ortalarda dolanmasında sakınca yok ama benim umumi yerde Jane Eyre okumamda sakınca var mı diyorsun?”

MAHALLE BASKISI VE DEDİKODU SARMALI

“Ortanca kız kardeş”in hoşlandığı ve bir “ilişkimsi” içinde olduğu bir erkek vardır: “Belki-erkek arkadaş”. Yaklaşık bir yıldır süregelen bu silik ilişkide, adamın onun erkek arkadaşı olup olmadığına pek emin değildir. Apolitik bir araba tamircisi olan adam, bir gün bir Bentley bulur. Ama İngiltere menşeli olduğu için komşularının tepkisini çeker: Yoksa o bir ajan mıdır? Olay bununla da kalmaz, bir gün Sütçü araba konusunda “Ortanca kız kardeş”i uyarır. Bu uyarıdan sonra “belki-erkek arkadaş”ın arabasına bir bombalı saldırı gerçekleştirilmesi kaçınılmaz gibidir...

Ailenin, erkeklerin ve arkadaşların baskıları, talepleri, yargılamaları bir türlü bitmek bilmez. “Birinci eniştenin”, Sütçü’nün ve muhtemelen diğer erkeklerin ısrarlı tacizinden kaçarken asıl destek görmesi gereken gereken yerde, 16 yaşına bastığından beri evlenmesi ve çocuk doğurması için onu zorlayan bir anne vardır. Bir erkek arka-

Yürürken kitap okuyorsun, baştan sona koca bir kitap. Notlar alıyorsun, dipnotlara bakıyorsun, paragrafların altını çiziyorsun. Asap bozucu bir şey. Anormal.”

Ailenin, erkeklerin ve arkadaşların baskıları, talepleri, yargılamaları bir türlü bitmek bilmez. “Birinci eniştenin”, Sütçü’nün ve muhtemelen diğer erkeklerin ısrarlı tacizinden kaçarken asıl destek görmesi gereken gereken yerde, 16 yaşına bastığından beri evlenmesi ve çocuk doğurması için onu zorlayan bir anne vardır.

daşı olduğunu sezdiği anda annenin ilk sorduğu soru “Doğru dinden mi?” ardından da “Evli mi?” olur. Kızını sürekli korumaya çalışan, ama bunu yaparken üzerine büyük bir baskı kuran, kendisi de severek evlenmemiş dindar bir kadındır anne. Kendi mutsuzluğuna dair pek bir şey anlatmasa da satır aralarında sezilir bu durum. Ama zinciri kırmak yerine, ısrarla kızının da kendisi gibi hızlıca evlenmesini ister: “Peki, ben niye evli değildim? Bencillikti bu evli olmalar; Tanrı vergisi düzene aykırı, ufak kız kardeşler için kaygı uyandırıcıydı. “Baksana şunlara!” “Kötü örnek oluyorsun,” dedi annem. “Sen evlenmezsen, biz de evlenmesek olur demek ki, diye düşünecekler.” (Yedi, sekiz ve dokuz yaşlarındaki) bu kız kardeşlerin hiçbiri evlilik yaşında gençler değildi. “Hem söylesene,” diye devam etti annem, bu tek taraflı sohbeti her yaptığımızda olduğu gibi, “güzelliğin gidince, kimse seni istemediğinde ne olacak?”

TACİZİN SIRADANLIĞI

“Ortanca kız kardeş” tacizin ve hakka tecavüzün ne olduğunu uzun zaman sonra kavrar. Sütçü’den, eniştelерinden, onu tuvalette sıkıştırıp göğsüne silah dayayan erkekten rahatsızdır ama yine de 18 yaşındayken tacizin ne olup ne olmadığını tam olarak bilmiyordur. Kendi kelimeleriyle anlatmak gerekirse, kendisine yaklaşan bir kişiden hoşlanmadığı bir durumla karşı karşıya geldiğinde, tacize katlanmak zorunda olmadığını, bunun bir hak olduğunun farkında değildir. Elinde yalnızca iki seçenek olduğunu düşünür, ya adamın söyleyeceğini söyleyip hızlıca gitmesini ummak ya da fırsatını bulduğu anda oradan çabucak uzaklaşmak. O dönemde, içinde bulunduğu toplum açısından, eğer fiziksel şiddet içeren bir dokunuş yoksa, apaçık bir sözlü hakarete maruz kalınmadıysa,

çevreden iğneleyici bakışlar gelmiyorsa ortada taciz diye bir şey söz konusu değildir. Böyle düşünen bir toplumda yetişen bir kadın, nasıl var olmayan bir şeyin saldırısı altında olabilir? diye sorar kendi kendine.

Sütçü, bir taraftan okunması zor, bir taraftan da bir solukta biten bir kitap. Kahramanın iç sesi ve araya giren diyaloglar, ince detaylar ve uzun betimlemeler, parantezler, konudan konuya atlamalar sayesinde adete baş karakterin kafasının içinde yaşıyorsunuz. Ne insan ne yer isimlerinin kullanılması ve bilinç akışı diyebileceğimiz bir tarzda kaleme alınmış olması bir miktar zorlayıcı olsa da, Duygu Akın'ın mizah öğelerini başarılı bir şekilde yansıtan yaratıcı çevirisi sayesinde nefes nefese okunan bir kitap ortaya çıkmış. Kendisinden görüş almak için ulaştığımız Duygu Akın bu zorlu çeviri süreci için şu ifadeleri kullandı: “Bir eseri başka bir dilde yeniden şekillendirmek gibi bir şey oldu bu benim için. Bu kitap en zorlu çevirilerimden biriydi çünkü yazar, bildiğiniz gibi bilinç akışına yakın bir stilde on sekiz yaşındaki kahramanın yaşadıklarını, yer, mekân, zaman vermeden özgün bir dille anlatmış. Diyalog çok az, ne de olsa kahramanın zihninde yaşıyor gibiyiz. Ben de bu özgünlüğü hem dilde hem genel akışta korumaya çalıştım. Ancak Türkçe, İngilizcenin uzun cümle yapısına uygun olmadığından (fiilin cümle sonunda oluşu) son derece zorlu bir mücadeleyle diyebilirim. Her şeye rağmen bir yandan akıcılık ve anlamı, bir yandan üslubu korumaya, diğer yandan da yazarın incelikli mizahından ödün vermeden metni Türkçeye aktarmaya çalıştım. Umarım hakkını verebilmişimdir.”

Sütçü, bir taraftan okunması zor, bir taraftan da bir solukta biten bir kitap. Kahramanın iç sesi ve araya giren diyaloglar, ince detaylar ve uzun betimlemeler, parantezler, konudan konuya atlamalar sayesinde adete baş karakterin kafasının içinde yaşıyorsunuz.

Karanlık bir kâbusun sonunda geleceğe dair ümit beslemenin ihtimali doğar. Bu anlamda, tam da İstanbul Sözleşmesi'nin vahşice tartışıldığı bu günlerde okunması gereken bir kitap Sütçü.

Tacizin görünmez hale getirildiği ve umursanmadığı, kadınının beyanının esas alınmadığı baskıcı bir çevrede geçen bu romanın sonlarına doğru ülkede yükselmekte olan feminist dalga oyuna girer. İlk defa birileri “ortanca kız kardeş”in yanında durur. Eksikleri olsa bile, mücadelenin tohumu atılmıştır. Karanlık bir kâbusun sonunda geleceğe dair ümit beslemenin ihtimali doğar. Bu anlamda, tam da İstanbul Sözleşmesi'nin vahşice tartışıldığı bu günlerde okunması gereken bir kitap Sütçü. Üstelik, isimleri değiştirmenize gerek bile yok, evrensel bir hikâye anlatıyor, hepimizin hikâyesini. Baskı, dedikodu ve taciz sarmalına sıkışan genç bir kadının iç dünyasını anlatan bu kitap, satır aralarından adeta şöyle sesleniyor bizlere: “Baskıya, dedikoduya, tacize karşı yaşasın kadın dayanışması.”

Alingan hassasiyetler çağında dokunmanın gücü

Felsefeci Wilhelm Schmid'in insan türü için hem biyolojik hem sosyal açıdan hayati bir kavramı ele aldığı "Dokunmanın Gücü Üzerine", İletişim Yayınları tarafından yayımlandı. "Dokunmanın Gücü Üzerine", özellikle dokunmanın önemini yeniden keşfettiğimiz pandemi günlerinde, okurunu dokunma üzerine farklı şekillerde düşünmeye sevk ediyor.

beyza ertem

Deneme kitaplarıyla edebiyat dünyasında sağlam bir yer edinen felsefeci Wilhelm Schmid'in bir eseri daha Türkçeye kazandırıldı. "Dokunmanın Gücü Üzerine", Tanıl Bora'nın çevirisiyle İletişim Yayınları'ndan çıktı. İletişim-Psyke Dizisi'nin bir halkası olan kitap, "dokunma"nın analogtan dijitale evrilen süreçteki serüvenini gözler önüne seriyor. Temastan kaçındığımız pandemi günlerinde, okurunu, dokunmanın insan hayatındaki rolünü hatırlamaya davet ediyor.

Wilhelm Schmid, felsefe eğitimini tamamladıktan sonra farklı üniversitelerde misafir öğretim üyeliği yapmış bir yazar. Onun metinleri, genellikle kavramlar üzerine fikirlerini sunduğu denemelerden oluşuyor. Yazarın bir dönem Zürih'te bir hastanede "felsefeyle manevi destek" hizmetinde çalışması, bu metinlerin birçoğunun ortaya çıkmasında etkili olmuş. Kitabın önsözünde kendisi de "dokunma" üzerine fikirlerini hastanede hastalarla kurduğu ilişkinin şekillendirdiğini söylüyor: "Dokunmanın insanlar için nasıl bir anlamı olabileceğini, ancak bir süreliğine bir hastanede filozof olarak çalıştığım ve pek çok kişiyle konuşmalar yaptığım zaman sahiden idrak ettim." (s. 7)

DOKUNMA SANATI

Yazar, önsözde, dokunmanın serüvenine kısaca değiniyor. Kuzey ülkelerinin dokunmacı kültürler olarak öne çıkmadıklarını, böylesi kültürleri genellikle güney güneşinin altında bulduğumuzu söylüyor. Eski çağlarda dokunmanın bir eylem olarak çok da hoş görülmediğini, hatta "düşmanca" bir tavırla karşılandığını belirtiyor. Geçmişle günümüz arasında bir kıyas yaparsak çok şeyin değiştiğini söylemek mümkün. Bu değişim, yeni teknolojilerin ortaya

çıkması ve hayatımızın analogtan dijitale doğru evrilmesiyle birebir ilişkili. Dokunmatik ekranlar üzerinden yaşanan ilişkiler, bu durumun en güzel örneği. Dijitalin hüküm sürdüğü çağımızda, bu ekranların yeniden “dokunma” arzusu uyandırdığı da aşikâr. Yazar da aynı noktaya temas ediyor: Cansız ekranları parmaklamalar ve silip ovalamalar, canlı ötekilere dokunma ve onları okşama ihtiyacı uyandırıyor.” (s. 8)

Yazarın önsözde üzerinde durduğu bir diğer husus, dokunmanın “zorbaca” kullanılması. Bu durumda istem dışı dokunulmalardan bahsetmek gerek. Ne yazık ki çağımızın en büyük problemlerinden biri hâlâ fiziksel ve sözlü tacizi konuşuyor olmamız. Schmid, dokunmanın yalnızca olumlu yanlarından bahsederken değil, olumsuz yanlarını konuşurken de onun ne derece kuvvetli olduğunu hatırlamamız gerektiğini vurguluyor. Dokunma aynı zamanda, insanları ezen, aşağı çeken ve cesaretini kıran bir güç olabilir. Zorla dokunma bir şiddet edimidir ve artık “el yakan” bir konudur.

Schmid’e göre, her insanın hayatında bir “dokunma sanatı” olmalı. Çünkü ancak bu şekilde dokunmanın hakkını verebiliriz. Ona yüklediğimiz anlamları düşünelim. Örneğin “dokunaklı” kelimesini genellikle insan ruhuna dokunan ânlar için kullanıyoruz. Ya da dokunmanın yalnızca fiziksel olmadığını vurgulayan tabirler mevcut: “Ruhsal dokunuş”, “zihinsel dokunuş” veya “aşkın dokunuş” gibi. Yazar, tüm bunların bilincinde olup “gündelik hayatın tiyatrosu”nda dokunmaya hak ettiği rolü vermemizi istiyor. Kitabını niçin kaleme aldığını da açıkça belirtmiş: “Dokunmanın farklı türlerine dikkatimizin açık olmasını ve her şekilde dokunma sanatını idman etmeyi sağlamak... İşte bu küçük kitap size bunun için şevk vermek istiyor -ki şu

Schmid’e göre, her insanın hayatında bir “dokunma sanatı” olmalı. Çünkü ancak bu şekilde dokunmanın hakkını verebiliriz.

Schmid'in özellikle gülmek ve susmak üzerine fikirleri ve onların dokunma ile bağıni sorgulaması, kitabın ilgi çekici yönlerinden.

alınan hassasiyetler çağında tekrar bir parça ince duygululuk, bir dokunma duyarlılığı oluşabilirsin.” (s. 11)

Schmid'in kullandığı başlıklar oldukça dikkat çekici. Kendine dokunmayı “benliğin duyusalılığı”, birbirine dokunmayı “aşka hep yeni bir başlangıç”, gülmek ve gülümsemeyi “hissedilen dokunuş”, susmayı “derinden dokunan” ve okuma sanatını “düşünsel dokunuş” olarak adlandırmış. Özellikle gülmek ve susmak üzerine fikirleri ve onların dokunma ile bağıni sorgulaması, kitabın ilgi çekici yönlerinden.

DOKUNUYORUM, DOKUNULUYORUM, O HALDE VARIM

Schmid, kitabın birinci bölümünde, okuru “ilk temas”a götürüyor: Doğuma. Bir bebek, henüz doğmadan evvel dokunmayla tanışmakta. Anne karnında döl kesesini dolduran amnios suyunun ve rahmin hareketlerinin dokunuşlarıyla sarmalanmakta. Doğum olayı da her anlamda insana “dokunan” bir tecrübe. İlk temastan itibaren dokunma, insan hayatı için vazgeçilmez bir hâl alıyor. Schmid, bu “vazgeçilmez oluş”tan yola çıkarak dokunulan bebekler ile dokunmadan esirgenen bebekler arasındaki farka değinmiş.

Yazar, dokunmayı, insan olmanın şartı olarak görüyor. Hatta bu fikrini Descartes'in meşhur sözü “Düşünüyorum, o halde varım”ı dönüştürecek kadar benimsemiş. Bu sözün “Dokunuyorum, dokunuluyorum, o halde varım” şeklini daha uygun buluyor. Ona göre, duyusal olarak, ruhsal olarak, zihinsel olarak veya aşkın olarak dokunulan bir insan “var”dır, yaşıyordur. Dokunma ve dokunulma tecrübesinin “iyileştiri-

Dokunmanın Gücü Üzerine

Dokunmanın Gücü Üzerine,
Wilhelm Schmid,
Çev: Tanıl Bora, 57 syf.,
İletişim Yayıncılık, 2020.

ci” etkisinden yoksun bir insan ise her anlamda eksik bir hayata sahiptir. Dokunmanın nasıl “sihirli” olduğu kültür tarihinde de bilinmekte. Özellikle “şifa sanatları”, dokunmanın gücüne odaklanmış ve öğretilerini onun üzerine inşa etmiştir: “Ellerin ve elle dokunmanın nasıl kendine mahsus bir sağaltıcı etkisi olduğuna dair tek kanıt, tarihsel havadisler değildir. Bütün insanlar, okşayan bir elin mutluluk veren, teskin eden etkisini ve onun eksikliğinin acı veren tecrübesini bilirler.” (s. 15)

Schmid’in üzerinde durduğu “zihinsel dokunuş” ve “aşkın dokunuş” tabirleri, aslında gündelik hayatımızda karşılığı olan tabirler, yalnızca durup üzerine düşünmüş değildir. Örneğin bir sanatçının ruhumuza dokunduğunu söyleriz yahut bir filozofun hayatımıza dokunduğunu. Aslında kastettiğimiz hayatımızda bir şeyleri değiştirme kudretine sahip olduklarıdır. Schmid, zihinsel olanı, sonluluğa tâbi olmayan enerjilerin yoğunlaşması olarak görüyor. Bu nedenle de Sokrates, Platon, Aristoteles, Epikür, Seneca gibi çoktan ölüp gitmiş olan fikir insanların hâlâ hayatımıza dokunabildiğini ekliyor. Burada kastedilen elbette zihinsel dokunuş. Aşkın dokunuş ise bizi doğrudan dinler tarihine yönlendiriyor. Bu tabir, farklı kültürlerde farklı şekillerde yorumlanabilir. Schmid bu bölümde “din” ile kastedilenin belirli bir iman cemiyeti yahut kilise değil, bizzat “dinsellik fenomeni” olduğunu özellikle vurgulamış. (Yani, asli kabul edilen bir şeye bağlanmak.) Ardından Michelangelo ve onun meşhur eseri hakkında söyledikleri ise düşündürücü:

“Michelangelo Sistine Şapeli’ni resimlerken dünyanın hadisatını somut bir surete büründürmek istedi ve fani insana ebedi oluş tarafından dokunulmasına ilişkin etkileyici bir resim çıkarmayı başardı buradan: tanrısal enerjinin Adem’e do-

Schmid’in üzerinde durduğu “zihinsel dokunuş” ve “aşkın dokunuş” tabirleri, aslında gündelik hayatımızda karşılığı olan tabirler, yalnızca durup üzerine düşünmüş değildir.

Yazara göre yatay pozisyonda olmak ve yere değmek, hayatın nasıl başladığını hatırlatır insana. Ve günün birinde nasıl biteceğini... Bu nedenle yatay olan hayata daha fazla bağlanmayı sağlar.

kunuşu... Adem'i canlandıran kıvılcım, parmak ucundan parmak ucuna sıçırıyor gibi görülür orada. Yoksa Adem midir, dokunuşuyla tanrısal enerjiye hayat veren?" (s. 18)

Schmid, düşüncenin var olması için bir bedenin var olması gerektiğinden yola çıkmış. Fakat düşüncenin problemlerinden biri, bedenin en üst noktasında bulunması. Bu nedenle birkaç basit idman yaparak insan, dikey pozisyondan yatay pozisyona geçmeli, yani yere dokunmalı. Bedenin "aşağıda" olması, insana birçok ayrıcalık sağlayacaktır: "Zemini hissetmek ve kendini ona teslim etmek, devrilip düşme korkusunu azaltır. Tökezleme ihtimali korkulan bir şey olmaktan çıkar, çünkü aşağıda olmanın nasıl bir şey olduğunu algılayabiliyorsunuzdur. Aşağıda daima sizi taşıyan bir yer vardır, yeraltında da öyle. Daha da aşağı düşemez insan." (s. 21-22)

Yazara göre yatay pozisyonda olmak ve yere değmek, hayatın nasıl başladığını hatırlatır insana. Ve günün birinde nasıl biteceğini... Bu nedenle yatay olan hayata daha fazla bağlanmayı sağlar. Ayrıca perspektifimizi değiştirerek aşağıdan yukarıya bakmak, dünyayı daha derli toplu görmemizi sağlar. Yazarın bahsettiği idman hareketleri, nefes egzersizleri, özellikle yoga ve meditasyon kültüründe önemli bir yere sahip. "Derin nefes" ve "düz nefes" arasında, yaşam kalitesi açısından büyük bir fark olduğu konuşulmakta. Modern zamanda insanlar derin nefes alıp vermeyi unutmuş ve daha kolay olan düz nefese alışmıştır. Hatta nefes almak öyle "otomatik" bir şeye dönüşmüştür ki onun önemini de unutmuşlardır. Oysa düz nefes vücuda oksijen girişini azalttığı için düşünme kabiliyetimizi de etkiler. Schmid, fikirlerini temellendirirken Nietzsche'ye de atıfta bulunuyor, onun derin nefes almak için farklı alışkan-

Schmid, insanın kendisine dokunuşu bağlamında “gündelik tiyatro” adını verdiği oyunu perde perde anlatmış. Bu perdelerde insanın bedeniyle nasıl meşgul olduğunu görüyoruz.

lıklar yaratma tavsiyesinde bulunduğunu, bunu da mümkün olduğunca yere dümdüz uzanarak yapmak gerektiğini vurguladığını söylüyor.

Schmid, insanın kendisine dokunuşu bağlamında “gündelik tiyatro” adını verdiği oyunu perde perde anlatmış. Bu perdelerde insanın bedeniyle nasıl meşgul olduğunu görüyoruz. Aynada kendimizi izlemek, güzel giyinmek, makyaj yapmak, kuaföre gitmek, modayı takip etmek, aksesuarlarla süslenmek, dövme yaptırmak gibi birçok eylem, kişinin bedenine dokunuşuyla ilişkili. Sıradan bir günümüzü düşünelim. Sık sık kendimize dokunma ihtiyacı hissediyoruz. Alnımızı kaşımak, saçlarımızla oynamak, elimizi çenemize koymak, düşünürken başımızı ellerimizin arasına almak, ağrıyan bir yerimize dokunmak gibi birçok örnek verebiliriz bu duruma. İnsanın kendisine dokunma arzusu, bedenini güzelleştirme çabası bir yere kadar anlaşılabilir. Yazar, tüm gücümüzü dış suretimizin hoşluğu için harcamamız konusunda bizi uyarıyor.

Başkalarına dokunmak meselesini ise “birbirine dokunmak” başlığıyla sevenler üzerinden ele alıyor Schmid. Dokunmanın insanı güzelleştirdiğinden, aşkın enerjilerin birbirini tamamlaması ve örtüşmesi olduğundan bahsediyor. Dikkat çekici olan, sevenlerin birbirine dokunma tarzının zıtlıklardan besleniyor oluşu. Yazara göre kaş çatmak, tebessümden farklı bir tesir yapar. Çok da hoş olmayan bir bakış, güzel bir bakışa olan özlemi uyandırır. Nihayetinde şiddet içeren bir dokunuş ilişkinin mutlak sınırlarını çizer. Diğer yandan, sevenler arasındaki dokunuş yalnızca bedensel değildir, zihinsel de olabilir. Bu aşamaya erişmiş bir ilişki şüphesiz daha uzun ömürlü olacak, bedenler tutkuyla dolup taşmadığında da devam edecektir.

Schmid, gülmeyi “hissedilen dokunuş” olarak tanımlıyor. Bir başkasının gülüşünün bize mutlaka dokunduğunu, insanın gülerek kendi hapishanesinden kurtulduğunu söylüyor.

GÜLMEK, SUSMAK, OKUMAK

Schmid, gülmeyi “hissedilen dokunuş” olarak tanımlıyor. Bir başkasının gülüşünün bize mutlaka dokunduğunu, insanın gülerek kendi hapishanesinden kurtulduğunu söylüyor. Gülmenin bulaşıcı yönünden, bir insanın gülmekten ölebileceğinden de bahsediyor. Fakat ısrarla üzerinde durduğu nokta, gülmenin farklı hisler uyandıran birçok çeşidi olmasına rağmen “özgürleştirici ve onarıcı yönü.” Evet gülmek bazen tehditkâr olabilir, “şeytani kahkaha” tabiri bazı kültürlerde gülmenin hoş karşılanmadığının kanıtı. Gülmek, yıkıcı bir güç barındırabilir, “gülüşmeler” düşmanca algılanabilir ve rahatsız edici olabilir. Fakat mutlaka insana dokunan bir yön vardır gülmekte.

Susmanın doğası da gülmenin doğasını andırıyor. Schmid susmayı “derinden dokunan” şeklinde tanımlamış. Her susma, insana farklı şekilde dokunur. Fakat susmanın bizi nasıl etkilediğini ayırt etmek zordur. Yazar, susmanın dört biçiminden söz etmiş: Anlık susma, kasıtlı susma, kederli susma ve nihai susma. Anlık susma geçici bir susmadır, özel bir sebebi yoktur. Fakat kasıtlı susma, bir amaca yöneliktir. Yalnızca iyi niyetliyse insana hoş bir şekilde dokunabilir. Aksi yönde aşağılayıcı bir dokunuşa sebep olabilir. Kederli susma, insana bir şeyin acı bir şekilde dokunmuş olmasından kaynaklanır. Bu durumda kişinin tek bir kelime edecek takati kalmamıştır. Ya da söyleyeceği herhangi bir şeyin anlamının olmadığına inanıyordur. Nihai susma ise, içine kapanmak, dünyadan ayrılmak, çekip gitmektir. Schmid bu susma biçiminin “ötekilere bunu ömür boyu yara olarak taşıyacakları kadar sert dokunmak” (s. 48) olduğunu söylüyor. Ayrıca, bir şey karşısında “birlikte susmak”, herkese aynı derece-

de dokunacağı için, susarak birbirini anlamak mümkündür. Böyle bir susma biçimini tecrübe edenler, birbirlerine ait olduklarını bilirler.

“Okumaya dalmak, âşık olmaya benzer” (s. 51) diyor yazar. Okumak da dokunmanın bir biçimidir. Harflerde gizli olan ötekinin kendisine dokunmasına izin veren bir okur, bunu deneyimler. Fakat “öznelleştirici” okuma için geçerlidir bu. “Dıştan okuma” yahut “birlikte okuma” geleneği, modernliğin oluşumuyla “içinden okuma” geleneğine dönüşür. Böylece bir metnin okura dokunuşu içselleşir. 21. yüzyıla gelindiğinde ise okumanın “nesnelleştirici” tarzı baskındır. Okuma etkinliğine ayrılan süre, metnin insana dokunuşuna yetmeyecek kadar düşmüş durumda. Schmid, nesnelleştirici okuma tarzıyla birlikte kalıcı bir zihinsel dokunuştan uçucu bir zihinsel dokunuşa geçildiğini vurguluyor.

“Dokunmanın Gücü Üzerine”, dokunma ve onun insan hayatındaki rolü üzerine hazırlanmış derinlikli bir kitap. Özellikle dokunmanın önemini yeniden keşfettiğimiz pandemi günlerinde, okurunu dokunma üzerine farklı şekillerde düşünmeye sevk ediyor. Belki de bugüne dek yalnızca fiziksel yönüyle yorumladığımız dokunma sanatına bir de Schmid’in satırları arasından bakmak gerek.

Susmanın doğası da gülmenin doğasını andırıyor. Schmid susmayı “derinden dokunan” şeklinde tanımlamış.

Bir Paris Komünü kitabı: Louise

Henri Gougaud'un
"Komün'ün Anarşist Kadını/
Louise" kitabı Dipnot
Yayınları tarafından okurla
buluştu. Louise Michel'in
esin kaynaklarını ve teorik
altyapısını da irdeleyen
kitap, onun yetişme çağını,
dönemin izlekleriyle,
sosyal koşullarıyla ve
siyasal biçimlenişleriyle
de harmanlayarak okura
sunuyor.

soner sert

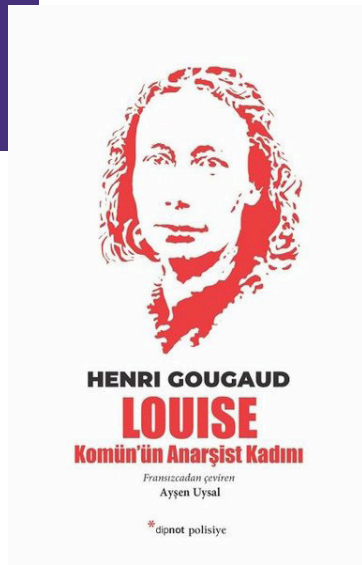
“

Cumhuriyetçi ve özgürlükçü rahip Lamennais'in 1834 yılında basılır basılmaz, kiliseden aforoz edilmesiyle sonuçlanan kitabının çıkması, Avrupa'yı kasıp kavurur.

1830 Mayıs'ında Fransa'nın Haute-Marne bölgesinde, Vroncourt'da gösterişli ve sağlam yapılı bir evde dünyaya gelen Louise Michel, babasını hiçbir zaman tanıyamaz. Söylenenlere göre evin oğlu olan babası, bu evde öteden beri hizmetli olarak çalışan annesiyle ilişkiye girer ve Michel bu vesileyle hayata gözlerini açar. Fakat klasik hikâyelerin tersi olur, Michel ve annesi belirli bir döneme kadar bu evden kovulmadan yaşamlarını sürer. Bilgili dedesi, Michel'in eğitimiyle kendi ilgilenir. Voltaire'i, Hugo'yu, Lamartine'i, Diderot'yu, Corneille'i ve Moliere'i küçük yaşlarından itibaren Michel'e öğretir. Bir süre sonra kitaplarını kendi seçmeye başlayan Michel, aynı dönemlerde yazılar yazmaya, sanatla uğraşmaya başlar. Bu arayış, Bir İnanmışın Söyledikleri kitabına denk gelmesiyle bambaşka bir boyuta ulaşır. Artık yolunu tayin etmiştir.

Cumhuriyetçi ve özgürlükçü rahip Lamennais'in 1834 yılında basılır basılmaz, kiliseden aforoz edilmesiyle sonuçlanan kitabının çıkması, Avrupa'yı kasıp kavurur. İsa'nın her zaman mütevazı insanların yanında olduğunu savunan kitap, adaleti ve özgürlüğü bu dünyanın yoksullarına borçlu olduğumuzu dile getirir. Güçlülerden ise nefret etmemiz gerektiğini söyleyen kitap, zenginlerin paradan başka bir arzuları olmadığını açık açık yazar. “Louise o akşam kendi kutsal İncil'ini keşfetmişti.”

Henri Gougaud'un Komün'ün Anarşist Kadını/ Louise kitabı, Michel'in yaşamını başından sonuna tüm detaylarıyla anlatmaya gayret eden bir çalışma olma özelliği taşıyor. Yukarıdaki açılıştan da görülebileceği gibi, Michel'in esin kaynaklarını ve teorik altyapısını da irdeleyen kitap, onun yetişme çağını, dönemin izlekleriyle, sosyal koşullarıyla ve siyasal biçimlenişleriyle de harmanlayarak okura sunuyor.

Louise - Komün'ün Anarşist Kadını, Henri Gougaud, Çev: Ayşen Uysal, 212 syf., Dipnot Yayınları, 2020.

Henri Gougaud'un Komün'ün Anarşist Kadını/ Louise kitabı, Michel'in yaşamını başından sonuna tüm detaylarıyla anlatmaya gayret eden bir çalışma olma özelliği taşıyor.

Siyasal düşüncesinin oturmasıyla birlikte öğretmenlik yapmak amacıyla (asıl amacı Paris'te yoldaşlarını bulmaktır) Paris'e giden Michel, yıkılıp tekrar inşa edilen bu devasa kent karşısında büyülenir. Onun deyimiyle her tarafa burjuva binaları dikilir. Bu durumun kiralardan fırlamasına sebep olacaktır. Zaten Paris yönetiminin de istediği budur: Paris'i taşradan gelen işçilerin haksız istilasına karşı korumamız gerekiyor. Ne kadar tanıdık değil mi?

Henüz o dönemde siyasal faaliyetlerine başlayan ve rejimin hışmına uğrayan Michel, işçi ve köylü savaşımı yanında kadın meselesine dair düşünmeye başlar. "Eğer erkek, iktidarı simgeliyorsa, biz kadınların durumu nedir?" diye sorar. Bu soruyu, "...bağlı olduğumuz ve hayatımızı yönlendiren yasalar, yoksulların korkunç bir biçimde sindirilmesi, kölelik, her birinin istediği her şeyi elde ettiği güçlülerin hukuku, kaynağını kimlerden alıyordu ki? Erkekler kastından. İktidarı kendi tanrıları, Kadiri Mutlak'ları haline getirenlerden" diyerek cevaplayan Michel, hemen Paris Komünü öncesinde düşüncelerinden emin olur.

Bir avuç direnişçinin, karşılarında sapasağlam duran bir alaya karşı yürüyüşe geçtiği sırada, kalabalığın giderek arttığını ve aralarında kadınların da olduğunu fark eden Michel'in bakışları tek bir noktaya odaklanır. Boynuna bir başörtüsü dolayıp, kamburunu çıkarıp yürüyen annesini gördüğünde Michel önce gözlerini siler, sonra da annesinin yanına gider. Ona ulaştığında paniğe kapılır, çıkarıp bir kenara oturtmak ister ama başaramaz. Annesi, yanında/arkasında yürüyen kitleyi işaret eder.

Siyasal düşüncesinin oturmasıyla birlikte öğretmenlik yapmak amacıyla (asıl amacı Paris'te yoldaşlarını bulmaktır) Paris'e giden Michel, yıkılıp tekrar inşa edilen bu devasa kent karşısında büyülenir.

“Gözleri fal taşı gibi açıldı, buğulandı. Aceleyle üzerlerine bir şeyler atıp dışarı çıkan ve kâh inip kâh kalkan sisin içinde antik dönemlerin savaşlarından sökün etmiş hayaletler gibi görünen Montmartre'in bütün kadınları oradaydı.”

Bir Paris Komünü Kitabı olarak da okunabilecek çalışma, Komün sırasında yapılan devrimlerini, direnişçilerin programlarını ve Komün sonrasını da okura sunuyor. Louise Michel'den yola çıkarak 19. yüzyıl Fransa'sını sosyolojik, siyasal, ekonomik ve kültürel bağlamda aktarmaya gayret eden çalışma, bir Barış Akademisyeni olan Ayşen Uysal tarafından çevrildi.

iki Şehir arasında yalnızlık, aşk ve arkadaşlık: Dersim Alexanderplatz

İmran Ayata'nın kaleme aldığı Dersim Alexanderplatz, İletişim Yayınları tarafından yayımlandı. Dersim Alexanderplatz, iki Şehir arasında yalnızlık, aşk ve arkadaşlık duygularını harmanlıyor.

büşra bakan

İmran Ayata'nın geçtiğimiz günlerde Türkçeye çevrilen ve İletişim Yayınları tarafından yayımlanan romanı Dersim Alexanderplatz, sadece adı itibariyle dahi aidiyet duygusunun, benlik algısının ve belirli kalıplara sıkıştırılmaya çalışılan kimlik kavramının yerini çokluğa, farklılıkların birlikteliğine bırakışına işaret eden bir metin. Roman boyunca bir yandan arkadaşlık, aşk, tutku ile harmanlanmış bir hayatın keyifli bir okumasını yaparken, diğer yandan kişisel ve toplumsal kimlik oluşumunda durağanlığın yerini nasıl akışkanlığın aldığına tanıklık ediyoruz.

Devrim Bulut, arkadaşları tarafından sevilen, ama çok derin ilişkiler kuramayan, keyfi için radyoculuk yaparken ailesinden kalan miras sayesinde rahatı yerinde olan, ilk bakışta hayatında her şey yolunda giden genç bir adam. Roman, Devrim için düzenlenen bir doğum günü partisi ile açılıyor. Bu parti, Devrim ve arkadaşlarının hayat tarzlarını, düşüncelerini ve çeşitli tercihlerini açık eden bir ayna niteliğinde.

Roman ne kadar Devrim'e odaklansa da, hem Berlin hem de Dersim'deki diğer karakterlerden ve hayatlarından kesitler önemli bir yer tutuyor. Benzer hayatları farklı pencerelerden yaşayan insanların his ve düşünce dünyaları o ya da bu şekilde Devrim'in dünyasında bir yankı buluyor zira. Roman ilerledikçe biraz önce bahsettiğim "her şeyin yolunda olduğu" yanılsaması yavaş yavaş parçalanıyor. Devrim'in arkadaşlıkları, aşk hayatı, kolay kurduğu günlük ilişkiler git-tikçe tersine dönüyor. Devrim'in çok da paylaşmayı tercih etmediği iç dünyasından ipuçlarını topladıkça, aslında kendisinin de ne yapacağını bilmediğine, yalnızlığın hüküm sürdüğü bir hayatı deneyimlediğine şahit oluyoruz. Günün birinde Hamburg'da Dersimli Rüya ile tanışıp

Dersim'e yapılan yolculuk ve bu üçlü dinamik üzerinden, kimlik ve aidiyet meselesi, okurun yüzüne çarpan bir toplumsal gerçekçi tavırdan ziyade his ve yaşanmışlıklara dayalı, didaktik olmayan bir üslup ile irdeleniyor.

ona âşık olması ise Devrim için her şeyi daha da zorlaştırıyor. Rüya ile olan çalkantılı, haz üzerine kurulu ilişkisini bir adım öteye geçirmeyi, daha derin bir bağ kurmayı arzular ama emin de olamazken, Devrim kendini bir anda yıllardır gitmediği Dersim'de buluyor. Bu açıdan kitap için Devrim'in Berlin'de başlayıp Dersim'e uzanan, aşk hayatının şekillendirdiği bir yolculuğun hikâyesi de denebilir.

Yolculuk dedim fakat, Ayata'nın da bir röportajında belirttiği ve kitapta yer yer hissettirdiği gibi, Devrim herhangi bir arayış içerisinde değil. Bu yüzden bu yolculuk bir kök arayışı, aidiyet duygusu uğruna çıkılan bir yolculuktan ziyade Devrim'in görünürde her şeyi yolunda olan, Rüya'ya âşık olmasıyla yanılıgısı kırılan hayatında bu alışılmışın dışındaki yeni duruma aynı oranda bir olağandışılık ile tepki verme isteği olarak okunabilir. Zira yolculuk sırasında ya da sonunda hayatına, kimliğine ya da köklerine dair bir aydınlanma yaşamıyor Devrim, herhangi bir değişim söz konusu olmuyor. Onun yerine, Devrim de -ve okur olarak bizler de- Devrim'in amcasının yetiştirdiğini umduğu politik bir karakter veya Rüya'nın âşık olmayı arzuladığı, kökenine bağlı bir kişilik olmadığını, hatta böyle bir isteği ve çabasının da bulunmadığını daha net bir şekilde anlıyoruz.

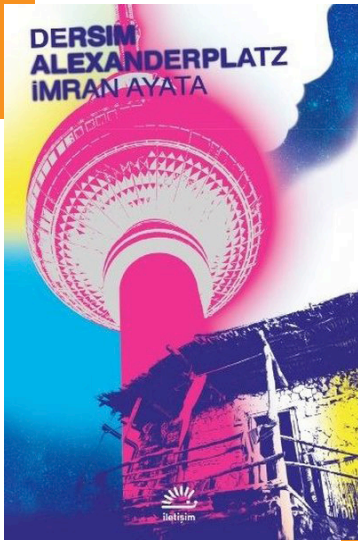
Dersim'e yapılan yolculuk ve bu üçlü dinamik üzerinden, kimlik ve aidiyet meselesi, okurun yüzüne çarpan bir toplumsal gerçekçi tavırdan ziyade his ve yaşanmışlıklara dayalı, didaktik olmayan bir üslup ile irdeleniyor. Ayata, yaşadığımız çağda kimlik algısının ne kadar akışkan ve öznel olduğu, statik kavramlar üzerinden ele alınamayacağı savının altını ustaca hazırlanmış kurgusu kadar kullandığı üslup ile de dolduruyor. Metin boyunca değinmek istediği me-

Sürpriz bir parti için çalınan bir kapı ile başlayan Devrim'in hikâyesi, yine aynı kapı zilinin çalmasıyla son buluyor.

seleleri tanrı bakış açısıyla dile getirmektense, Devrim'in dilinden aktardığı düşünce dünyası, farklı kökenlerden kişilerden oluşan, kültür çeşitliğinin belirgin olduğu arkadaş ortamı ve özellikle de Rüya ile kurduğu inişli çıkışlı ilişki üzerinden göstermeyi tercih ediyor. Devrim'in özel hayatı üzerinden toplumsal meselelere o kadar yumuşak bir geçiş yapıyor ki, Dersim ve Alexanderplatz sadece kitabın ismi ya da belirli kültürleri imleyen yer isimleri olmaktan çıkıp hem kendilerine has birer karakter hem de romandaki kişileri, tabii ki en fazla Devrim'i, değiştirip dönüştüren güçlü birer "oluş" halinde kendini gösteriyor. Yazar sabit bir köke sahip bir karakteri ne kadar istemiyorsa, aynı fikir bu iki şehirde de kendine yer bulamıyor; şehirler ve kültürler her daim oluş üzerine, farklılık ve değişimleri sahiplenir şekilde resmediliyor. Ayrıca, olayların Devrim tarafından aktarılması, metni bir nevi anı kitabı ya da günlük olarak okuma imkânı da tanıyor. Bu da kitabın konusunda görülen uçuculuk, kesin olmayış ve kimliğin özneliği gibi kavramlarla örtüşerek kurgu ve üslup arasındaki bağı güçlendiriyor.

Sürpriz bir parti için çalınan bir kapı ile başlayan Devrim'in hikâyesi, yine aynı kapı zilin çalmasıyla son buluyor. Devrim yine aynı koltuğundan, aynı isteksizlikle kapıyı açmaya gidiyor. Ne Devrim'in hayatında herhangi bir şey noktalanıyor ya da filizleniyor ne de yumağa dönmüş ilişkileri anlam kazanıyor. Roman, sizi bir sona, mutlu ya da değil, herhangi bir sona götürmüyor. Aynı hayat gibi durmadan sonu öteliyor; geçicilik, aynılık, hatta alaycılığı kabullenerek...

Dersim Alexanderplatz,
İmran Ayata, Çev: Vanina
Kutelas 265 syf.,
İletişim Yayıncılık, 2020.

Fazlalıklar

Yazar: Sinan Sülün
Yayınevi: İletişim Yayınları
Sayfa Sayısı: 105

İnsanın Kusurları

Yazar: Nathan H. Lents
Çevirmen: Şiirsel Taş
Yayınevi: Metis Yayıncılık
Sayfa Sayısı: 248

NATHAN H. LENTS İnsanın Kusurları

İŞE YARAMAZ KEMİKLERDEN
BOZUK GENLERE,
ARIZALARIMIZA
GENEL BİR BAKIŞ

metis bilim | 42

Neşeli Günler İlkokulu – Tuvaletteki Hayalet

Yazar: Pamela Butchart
Çevirmen: Süreyya Evren
Yayınevi: Yapı Kredi Yayınları
Sayfa Sayısı: 112

Hayvanlardan Çocuklara Mektuplar 2

Yazar: Çiler Çelikler
Yayınevi: Altın Kitaplar
Sayfa Sayısı: 64

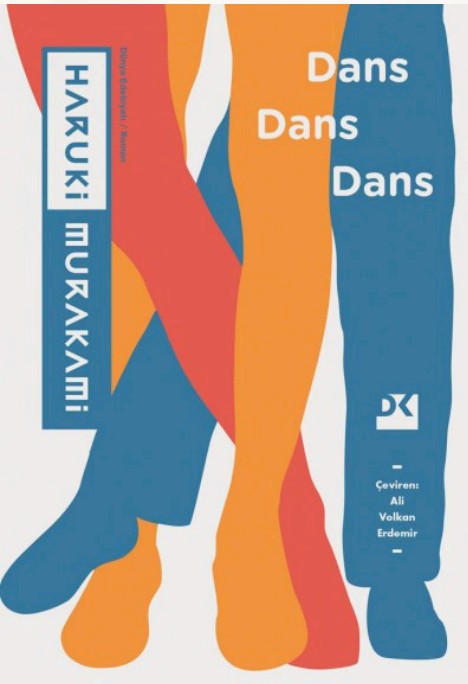
Yaşadınız Öldünüz Bir Anlamı Olmalı Bunun

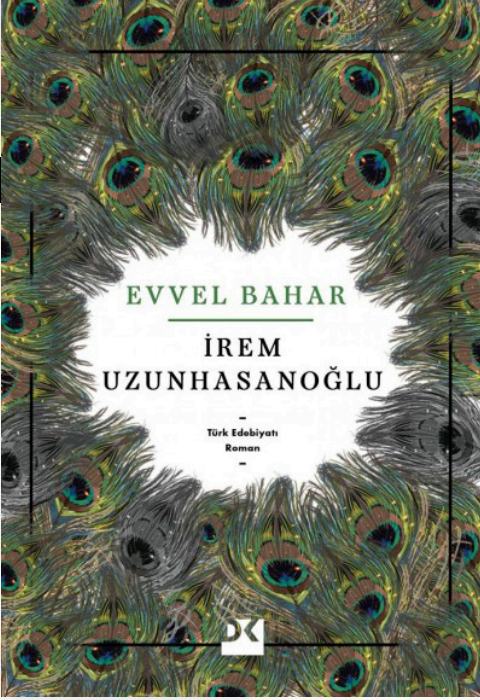
Yazar: Selim İleri
Yayınevi: Everest Yayınları
Sayfa Sayısı: 224

Dans Dans Dans

Yazar: Haruki Murakami
Çevirmen: Ali Volkan Erdemir
Yayınevi: Doğan Kitap
Sayfa Sayısı: 528

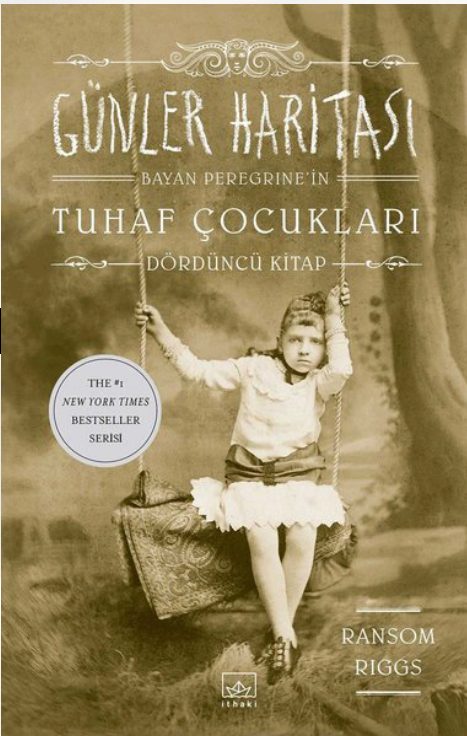
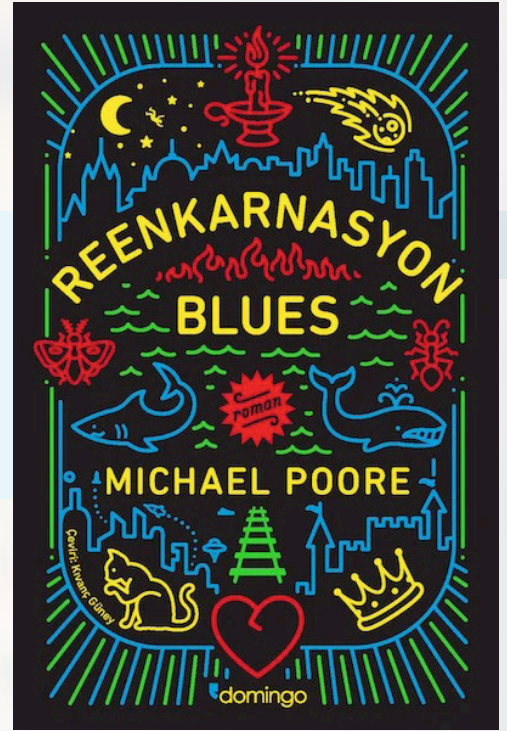

Evvel Bahar

Yazar: İrem Uzunhasanoğlu
Yayınevi: Doğan Kitap
Sayfa Sayısı: 248

Reenkarnasyon Blues

Yazar: Michael Poore
Çevirmen: Kıvanç Güney
Yayınevi: Domingo
Sayfa Sayısı: 408

Günler Haritası - Bayan Peregrine'in Tuhaf Çocukları 4

Yazar: Ransom Riggs
Çevirmen: Aslı Dağlı
Yayınevi: İthaki Yayınları
Sayfa Sayısı: 520

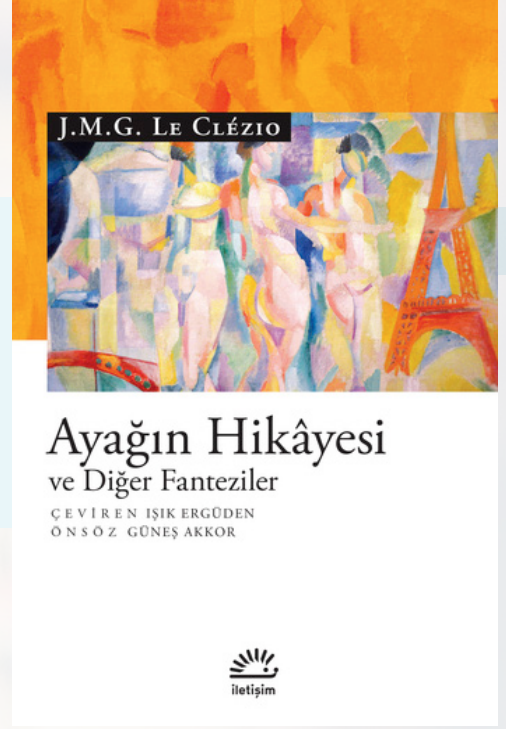

Sivas Katliamı Yas ve Bellek

Yazar: **Ozan Çavdar**
Yayınevi: **İletişim Yayınları**
Sayfa Sayısı: **272**

Ayağın Hikâyesi ve Diğer Fanteziler

Yazar: **J.M.G. Le Clezio**
Çevirmen: **Işık Ergüden**
Yayınevi: **İletişim Yayınları**
Sayfa Sayısı: **297**

Ayağın Hikâyesi ve Diğer Fanteziler

ÇEVİREN İŞİK ERGÜDEN
ÖNSÖZ GÜNEŞ AKKOR

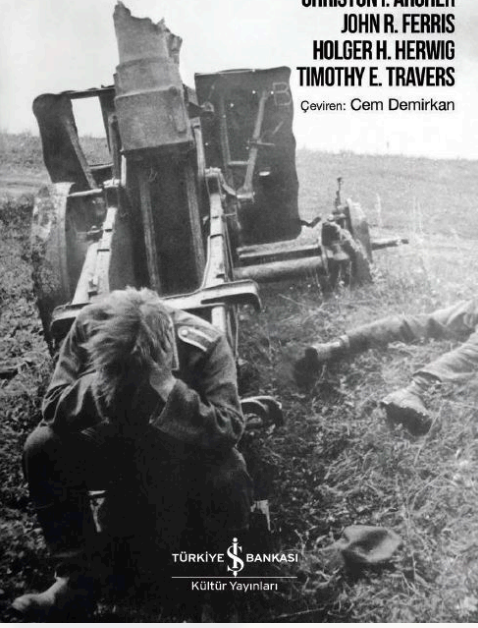
Türkiye'de Kürtaj AKP ve Biyopolitika

Yazar: **Sedef Erkmen**
Yayınevi: **İletişim Yayınları**
Sayfa Sayısı: **208**

DÜNYA SAVAŞ TARİHİ

CHRISTON I. ARCHER
JOHN R. FERRIS
HOLGER H. HERWIG
TIMOTHY E. TRAVERS

Çeviren: Cem Demirkan

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

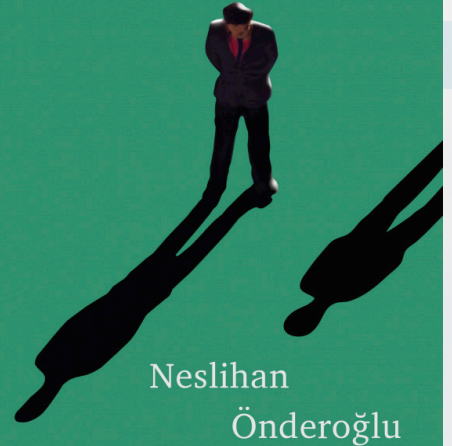
Dünya Savaş Tarihi

Yazar: **Christon I. Archer, John R. Ferris, Holger H. Herwig, Timothy E. Traves**
Çevirmen: **Cem Demirkan**
Yayınevi: **İş Kültür Yayınları**
Sayfa Sayısı: **752**

Yakınlık Korkusu

Yazar: **Neslihan Önderoğlu**
Yayınevi: **Can Yayınları**
Sayfa Sayısı: **136**

Yakınlık Korkusu

Neslihan
Önderoğlu

can
çığdaş

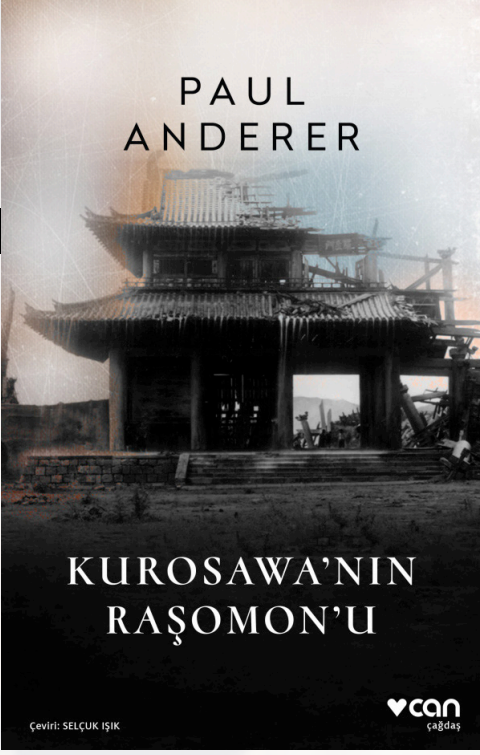
LATİFE TEKİN KİTABI

SÖYLEŞİ
PELİN ÖZER

Latife Tekin Kitabı

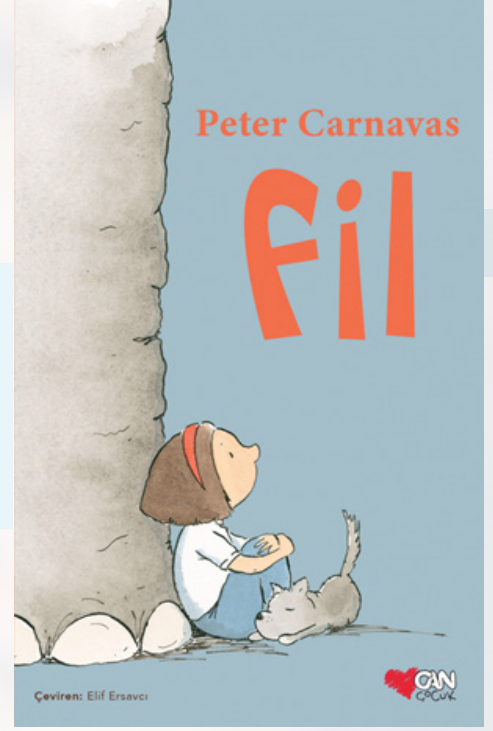
Yazar: **Pelin Özer**
Yayınevi: **Can Yayınları**
Sayfa Sayısı: **208**

can
çığdaş

**Kurosawa'nın
Raşomon'u**

Yazar: **Paul Anderer**
Çevirmen: **Selçuk Işık**
Yayınevi: **Can Yayınları**
Sayfa Sayısı: **312**

Fil

Yazar: **Peter Carnavas**
Çevirmen: **Elif Ersavcı**
Yayınevi: **Can Çocuk Yayınları**
Sayfa Sayısı: **144**

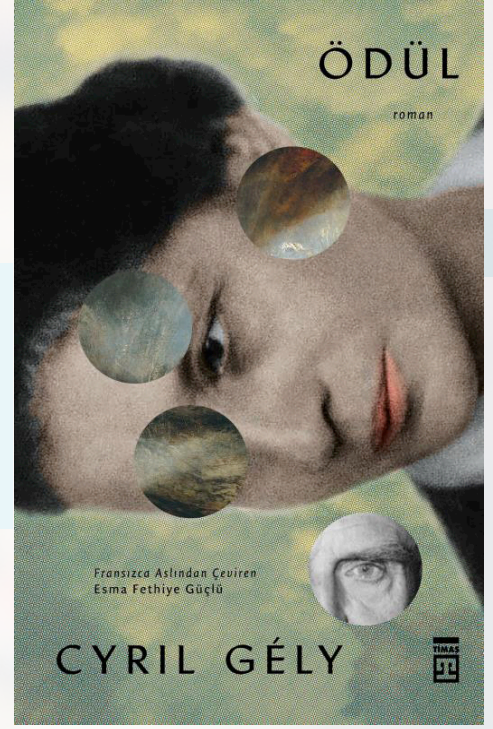
Olandan Olasıya

Yazar: **Rob Hopkins**
Çevirmen: **Rabia Elif Özcan**
Yayınevi: **Timaş Yayınları**
Sayfa Sayısı: **208**

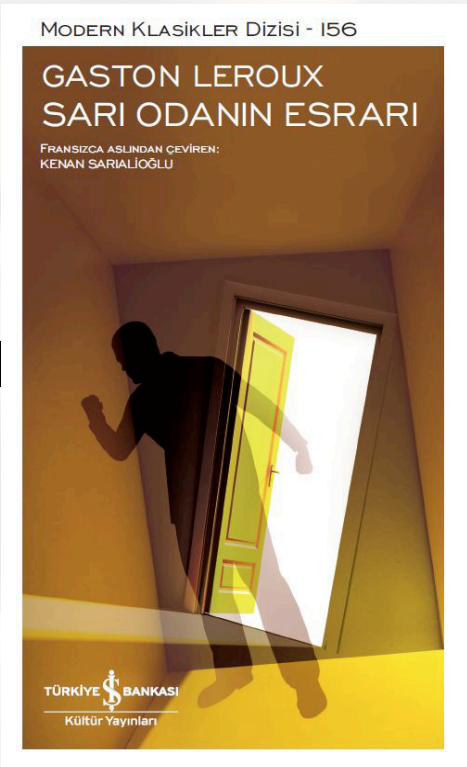
Sinema Dijital Perde ve Ekran Deneyimleri

Yazar: Adnan Çetin
Yayınevi: Çizgi Kitabevi Yayınları
Sayfa Sayısı: 400

Ödül

Yazar: Cyril Gély
Çevirmen: Esmâ Fethiye Güçlü
Yayınevi: Timaş Yayınları
Sayfa Sayısı: 208

Sarı Odanın Esrarı

Yazar: Gaston Leroux
Çevirmen: Kenan Sarıalioğlu
Yayınevi: İş Kültür Yayınları
Sayfa Sayısı: 288